

KVINNOR SOM MÖRDAR SINA INTIMA PARTNERS

EN SYSTEMATISK LITTERATURÖVERSIKT AV DE
GEMENSAMMA FAKTORER KVINNOR HAR SOM
MÖRDAR SINA INTIMA PARTNERS

LANA SHEBANI OCH JULIA PIETROCZUK

Examensarbete i kriminologi
61-90 hp
Kandidatkurs i kriminologi
Juni 2019

Malmö Universitet
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

KVINNOR SOM MÖRDAR SINA INTIMA PARTNERS

EN SYSTEMATISK LITTERATURÖVERSIKT AV DE GEMENSAMMA FAKTORER KVINNOR HAR SOM MÖRDAR SINA INTIMA PARTNERS

LANA SHEBANI OCH JULIA PIETROCZUK

Shebani, L. Pietroczuk, J. Kvinnor som mördar sina intima partners. En systematisk litteraturöversikt av de gemensamma faktorer kvinnor har som mördar sina intima partners. *Examensarbete i kriminologi, 15 högskolepoäng*. Malmö Universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för kriminologi, 2019.

Bakgrund: Kvinnors brottslighet utgör endast en minimal del av brottsligheten som existerar, eftersom det i regel är män som begår brott. Detta speglas av brist på kunskap om kvinnliga förövare. *Syfte:* Uppsatsens syfte är att redogöra för tidigare forskning om gemensamma faktorer bland kvinnor som dödar sin partner i nära relation. Genom att analysera och kritiskt granska den forskning som finns är förhoppningen att bidra till en nyanserad och vetenskaplig bild av dödligt våld i relation. *Metod:* En systematisk litteraturstudie utfördes om de gemensamma faktorer kvinnliga mördare har. *Resultat:* Kvinnor mördar som svar på mäns våld i en relation, oftast i självförsvar. Ett flertal av de kvinnliga förövarna dödar en intim partner, i en nödsakad situation, som ett alternativ till att inte själv bli mördade. De tenderar att lida av psykisk ohälsa, mördar i det gemensamma hemmet och använda kniv som mordvapen. *Slutsats:* Kärnan i ett proaktivt tillvägagångssätt är det förebyggande arbetet innan det dödliga våldet blir ett alternativ. Med kunskapen i hand är det av stor vikt att inledningsvis fokusera på partnervåld. Det är uppenbart att den kvinnliga förövaren agerar i rädsla och i självförsvar, vilket gör dem till egna beskyddare när rättsväsendet misslyckas.

Nyckelord: kvinnor som mördar, intimt partnermord, partnervåld, the battered woman syndrome, social kognitiv inlärningsteori, victim precipitation, gemensamma faktorer

WOMEN WHO KILL THEIR INTIMATE PARTNERS

A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW OF THE COMMON DENOMINATORS WOMEN HAVE WHO KILL THEIR INTIMATE PARTNERS

LANA SHEBANI AND JULIA PIETROCZUK

Shebani, L. Pietroczuk, J. Women who kill their intimate partners. A systematic literature review of the common denominators women have who kill their intimate partners. *Degree project in criminology, 15 credits*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Criminology, 2019.

Background: Crime committed by women constitutes a minimal part of the overall crime rate. Generally, men are the ones committing majority of crimes. This is reflected by a lack of knowledge of female perpetrators. *Purpose:* The purpose of the thesis is to account for previous research on common factors among women who kill their partner in close relationship. By analyzing and critically examining the research that exists, the hope is to contribute to a nuanced and scientific picture of fatal violence in relationship, specifically in cases where there are male victims of female perpetrators. *Method:* A systematic literature study was conducted to investigate the common denominators among the female perpetrators. *Result:* Women commit murders in response to men's violence, usually in a relationship and in self-defense. The majority of the female perpetrators kill their intimate partner in fear of not being the victim of murder themselves, the motive strictly self-defense. The female perpetrators hold some common denominators; mental illness, the crime happening in the common home and a knife is usually the murder weapon of choice. *Conclusion:* The essence of proactive approach is the preventative work ahead of the crime committed. With the knowledge at hand, law enforcement needs to focus on partner violence. It is obvious that the perpetrator acts in fear and in self-defense, making them their own protectors when the law enforcement fails them.

Keywords: women who murder, intimate partner murder, partner violence, the battered woman syndrome, social cognitive learning theory, victim precipitation, common denominators

FÖRORD

Vi vill inleda uppsatsen med att tacka alla som stöttat oss i vårt arbete. Vi vill rikta ett särskilt tack till Sandra Shebani för korrekturläsning.

Torgny Jönsson, stort tack för korrekturläsningen. Det har varit ett privilegium att få ta del av dina åsikter.

Vi vill även tacka vår handledare Erika Hedenrud för all hjälp och för dina goda råd under uppsatsens gång.

Till familj, vänner och våra respektive, tack för ert stöd och att ni haft ett stort tålamod under tiden för vårt uppsatsskrivande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
Syfte och frågeställning	6
Avgränsningar	6
Begrepp och definitioner	7
TIDIGARE FORSKNING	7
Intima partnermord	8
Teori	8
Victim precipitation	8
The cycle of violence - the battered woman syndrome	9
Social kognitiv inlärningsteori	11
Social inlärningsteori	12
METOD	14
Val av metod	14
Systematisk litteraturstudie i fem steg	15
Förförståelse	16
Inklusions- och exklusionskriterier	17
Datansamling	17
Databaser	17
Booleska operatörer	18
Inledande litteratursökning	18
Den systematiska litteratursökningen	19
Kvalitetsgranskning	20
Analys	22
Etiska överväganden	22
RESULTAT	24
Resultat-tabell 1. En översikt av inkluderade kvalitativa forskningsartiklar	24
Resultat-tabell 2. En översikt av inkluderade artiklar med kvantitativ och mixad metod	27
Tabell 3. Gemensamma faktorer	29
Utsatthet för våld i relation	29
Psykisk ohälsa	31
Modus operandi	31
Alkohol	32
DISKUSSION	33
Metoddiskussion	33
Resultatdiskussion	41
KONKLUSIONER	43
REFERENSER	44
BILAGOR	52
<i>Bilaga 1.</i> Kvalitetskriterier för kvalitativa artiklar	51
<i>Bilaga 2.</i> Kvalitetskriterier för kvantitativa artiklar	52
<i>Bilaga 3.</i> Kvalitetskriterier för artiklar med mixade metoder	53
<i>Bilaga 4.</i> Sökschema	54
<i>Bilaga 5.</i> Kvalitetsgranskningsmall för kvantitativa artiklar	56
<i>Bilaga 6.</i> Kvalitetsgranskningsmall för kvalitativa artiklar	60

INLEDNING

Enligt Brottsförebyggande rådet (2017) har kvinnors andel i brottsstatistiken ständigt varit lägre än männens. Tidigare stod kvinnor för 10 procent av all registrerad kriminalitet. Idag är siffran den dubbla, vilket lett till en ökad medial uppmärksamhet. Mellan år 2000 och 2009 sågs en ökning av antalet kvinnliga förövare med 57 procent, vilken var högre än den bland män (a.a.). Av den orsaken att kvinnors brottslighet endast utgör en minimal del av brottsligheten äventyras dessa att inte märkas i analyser som lägger fokus på den totala brottslighetens utveckling och struktur (a.a.). Det är i regel män som misstänks för brott, och inte förrän i slutet på 90-talet påpekade Brå (2007) hur den kvinnliga brottsligheten ökat sedan 70-talet. Trots att intresset för kvinnors brottslighet ökat markant under de senaste årtiondena är kvinnliga förövare ett förhållandevis obeforskat område inom den kriminologiska forskningen (Lander m. fl. 2011).

När det kommer till en specifik typ av våldsbrott, närmare bestämt dödligt våld, fastställdes 108 fall i Sverige år 2018. Samma år stipulerades 26 fall av dödligt våld, där offret och förövaren befanns vara i en intim parrelation. Detta medför en fördubbling av antalet fall sedan 2017. Av dessa konstaterades män ha utövat dödligt våld i 22 fall mot sin kvinnliga partner medan man i fyra fall funnit att kvinnor mördat sina manliga partner (Brå 2019). Varje år uppskattas ungefär fyra män att mördas av en kvinna som de haft en intim relation med i Sverige (a.a.).

Ämnet är svårundersökt (Yourstone m. fl. 2008; Trägårdh m. fl. 2016). Brist på kunskap om kvinnor som mördar sina partners, får konsekvenser för möjligheten att identifiera potentiella brottslingar. Det försvårar brottsutredningar, identifiering av potentiella offer och förmågan att vidta förebyggande åtgärder. Följaktligen finns det fortfarande ett behov av att karakterisera kvinnliga mördare. Med hjälp av att undersöka vilka faktorer som de kvinnliga mördarna har gemensamt, bestående av omständigheter, egenskaper, faktorer relaterade till offer och brottslighetens generella modus operandi (brottets tillvägagångssätt) samt bakgrundsfaktorer kan brottsförebyggande åtgärder konstrueras. De fåtal föreliggande studier över mord som begåtts av kvinnor, har lämnat varierande resultat som undanröjer möjlighet till generalisering. Något som i sig är en indikation på att ytterligare forskning behövs (a.a.; a.a.; Adinkrah 2007). Dödligt våld medför även en ekonomisk belastning på det samhälle där det förekommer (Ganpat m. fl. 2011). Det krävs stora resurser i samband med brottsutredningar och domstolsprocesser. Den samhällsekonomiska kostnaden för ett mord i USA

beräknas genomsnittligt uppgå till 17 miljoner dollar per fall. Dödligt våld har även en tendens att vara i fokus för mediauppmärksamhet, vilket resulterar i ökad medborgerlig osäkerhet, rädsla och även brottslighet (Ganpat m. fl. 2011).

Kvinnor anses döda av rädsla, självförsvar eller i desperation. Det är den stereotypa bilden av kvinnliga förövare (Yourstone m. fl. 2008). Vår vision av kvinnorollen är något som vi har svårt för att justera. Kvinnliga förövare beskrivs vanligen i förenklade termer av att antingen vara normal eller inte, likformig eller kriminell. Den kvinnliga förövaren är endera en häxa eller ett oskuldsfullt offer, antingen dålig eller galen (Kordon & Wetterqvist 2010; Lander 2011). Följande citat understryker den stereotypa bild som finns av kvinnor som förövare, "Criminal women have always been presented as being 'other': other than real women, other than real criminals" (Carlen 1985, refererat i Lander 2011, s. 154). Antingen nekas kvinnans kvinnlighet eller så neutraliseras skulden i våldet (Pelvin 2017). Enligt Walldén (1999) förväntas en kvinna att vara passiv, mindre aggressiv, empatisk och därmed ha mer respekt för normer och lagar.

Att kvinnliga förövare till det dödliga våldet är mindre märkbara i samhället och att det dödliga våldet mot män av kvinnliga förövare är i mindre antal innebär inte att det är mindre viktigt att undersöka. Kvinnors brottslighet och intresset för den har ökat, vilket bidrar till uppsatsens nödvändighet och relevans.

Syfte och frågeställning

Uppsatsens övergripande syfte är att redogöra för tidigare forskning om gemensamma faktorer bland kvinnor som dödar sin partner i nära relation. Genom att analysera och kritiskt granska den forskning som finns är förhoppningen att bidra till en nyanserad och vetenskaplig bild av dödligt våld i relation, specifikt i de fall där det förekommer manliga offer för kvinnliga förövare. Ambitionen är att identifiera kunskapsluckor, ge rekommendationer för vidare forskning och öka möjligheterna för brottsförebyggande åtgärder i relation till problemet.

Vi vill dock understryka att syftet inte är att eliminera fokus från mäns våld mot kvinnor, avsikten är snarare att lyfta fram att dödligt våld som begås av kvinnliga förövare gentemot män förekommer och är i behov av uppmärksamhet.

- Vilka gemensamma faktorer har kvinnor som mördar sina intima partners?

Avgränsningar

Avgränsningar detaljerar resultatet och sammandrar ämnet som ska besvaras (Bryman 2008). För att avgränsa uppsatsen kommer endast brott som innefattar dödligt våld att belysas. Vidare kommer de artiklar som inte tydligt anger

manligt kön på kvinnors intima partners att väljas bort. En analys om partnermord i homosexuella förhållanden ryms inte i denna uppsats, även om detta vore intressant ur forskningssynpunkt. I enlighet med Forsbergs & Wengström (2016) understrykning med hänvisning till publiceringsår görs inte någon avgränsning avseende utgivningsår då det kan leda till uteslutning av relevanta artiklar och att antalet träffar begränsas.

Begrepp och definitioner

I uppsatsen används följande bärande begrepp:

Dödligt våld. I uppsatsen räknas dödligt våld som mord, dråp och misshandel med dödligt utgång.

Intimate Partner Violence (IPV). Enligt WHO (2012) definieras *Intimate Partner Violence* som "partnervåld" där förövaren är eller tidigare varit i intim relation med offret. Med stöd av Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK (2018) sker partnervåld oavsett etnicitet, religion eller samhällsklass. Vem som helst kan drabbas, både i heterosexuella eller homosexuella relationer. Partnervåld inkluderar många olika aspekter av våld (WHO 2012; NCK 2018).

Intim partner. I uppsatsen används klassificeringen "intim partner" som inkluderar de individer som antingen varit gifta eller som romantiska partners, i heterosexuella förhållanden.

Gemensamma faktorer. I uppsatsen analyseras alla typer av faktorer. Exempel på faktorer kan vara de kvinnliga mördarnas egenskaper, omständigheter kring det dödliga våldet, psykiska faktorer och faktorer relaterade till brottslighetens tillvägagångssätt.

TIDIGARE FORSKNING

Tidigare forskning tenderar att rikta fokus på mäns dödliga partnervåld gentemot kvinnor (Yourstone m. fl. 2008; Adinkrah 2007; Kirkwood 2003; Trägårdh m. fl. 2016; Caman m. fl. 2016; Suonpää & Savolainen 2019). Detta kan förklaras genom att den kriminologiska forskningen som finns om kvinnor vanligtvis utgått från ett offerperspektiv (Brå 1999). Detta kan fastslås genom att väga in den generaliserade bilden av att förövaren i en våldsam relation är en man, och offret en kvinna. Den specifika generaliseringen stänger därmed ute andra former av förövare och offer. Resultatet blir en begränsad och stereotypiskt redogörelse av kvinnlig brottslighet och stärker således den existerade benägenheten att leta efter förklaringar och ursäkter för kvinnlig

brottslighet. Genom att se den kvinnliga förövaren som antingen 'mad' eller 'bad', simplificeras hennes motiv (Kordon & Wetterqvist 2010).

Vidare har empiriska studier som fokuserat på partnermord av män ökat (Adinkrah 2007). Mäns våld mot kvinnor sträcker sig långt bakåt i tiden då våld associerades med makt. Det var inte förrän år 1864 som strafflagen reviderades och det blev förbjudet för mannen att äga sin fru i Sverige (Eliasson 2000).

Intima partnermord

En extrem form av mäns våld mot kvinnor är det dödliga våldet. Det kan konstateras att i Sverige är det genomsnittligen 17 kvinnor, som varje år mördas av en man som de haft en intim relation med (Brå 2009). Partnermord är ofta könsspecifikt då det är män som begår de flesta brotten där kvinnorna är offren (Diem & Pizarro 2010). Tidigare forskning som granskat skillnader mellan intima partnermord och dess förövare har kommit fram till att det länge förelegat fokus på offret (Loinaz m. fl. 2017; Jurik & Winn 1990). Tidigare forskning tenderar därutöver att inte fokusera på kvinnliga förövare (a.a.;a.a.; Yourstone m. fl. 2008). Enligt en studie dödar män och kvinnor på ett sätt som är reflekterande av de könsroller som existerar i samhället (Jurik & Winn 1990). Män mördar i allmänhet sina tidigare partners (Stout 1991). När kvinnor mördar män, är det oftast den nuvarande intima partnern som är offret (a.a.).

Manliga förövare som begår partnermord tenderar att ha starkare sociala band. De är oftast gifta, anställda och använder i större utsträckning våld för att erhålla känslomässiga behov (Loinaz m. fl. 2017; Caman m. fl. 2016; Weizmann-Henelius m. fl. 2012; Belfrage & Rying 2004). De tenderar att vara äldre, inte ha dömts för något brott före mordet, och vara mindre troligtvis berusade vid tidpunkten för brottet (Caman m. fl. 2017; Dobash m. fl. 2004).

Män mördar för att konkurrera om resurser, status, dominans och kontroll över sexuella partners (Kirkwood 2003; Diem & Pizarro 2010; Tyson m. fl. 2017; Wilson m. fl. 1995; Goetting 1989; Serran & Firestone 2004; Belfrage & Rying 2004; Dobash & Dobash 2011; Stout 1991).

En majoritet av intima partnermord som begås av män inträffar i offrets eller i det gemensamma hemmet (Goetting 1989; Caman m. fl. 2016; Belfrage & Rying 2004). Detta eftersom män tenderar att mördas vid en separation. När separationsprocessen är över, ökar sannolikheten för mord på annan plats (Belfrage & Rying 2004).

Teori

Flera kriminologiska teorier har grundat förklaringar till brottslighet genom hypoteser och diskussioner om män och manliga riskfaktorer för brott. Då kvinnor generellt förefaller mindre brottsbenägna än män är det troligt att teorier

utformats utifrån en stereotyp bild av kvinnor som mindre benägna att begå brott (Yourstone m. fl. 2008). Nedan presenteras ett antal teorier som kan förklara varför kvinnor mördar sina intima partners.

Victim precipitation

Enligt Wolfgang (1957) som introducerade begreppet *victim precipitation homicide*, har det dödliga våldet förorsakats av offret, och sker på grund av handlingar som begås av offret gentemot förövaren (a.a.). Med detta påstående menade Wolfgang att i ett mordfall, har offret utlöst en reaktion genom att bruka fysiskt våld mot förövaren. På så sätt är det offret som uppmuntrat handlingen som föranleder förövaren att senare begå brottet (a.a.). Victim precipitation skulle vid en svensk översättning kunna definieras som ”framkallande av brottsoffer”. Victim precipitation är vanligare inom partnervåld där förövare och offer lever tillsammans. Detta då utrymme för provokation förekommer i större utsträckning än vid andra typer av våldsbrott (a.a.). Wolfgang ger ett exempel på dödligt våld i en parrelation, där en man återkommande misshandlat sin fru. Vid ett tillfälle ber hon honom att ta henne till sjukhuset, vilket han vägrar. Ett våldsamt gräl följer och resulterar i att han slår henne ett antal gånger. Kvinnan avlutar med att sticka honom med ett dödligt hugg, utlöst av offrets provokation. Detta är ett typiskt fall där kvinnan mördar en *would-be murderer*, ett offer som annars hade kunnat vara kapabel till att mörda (a.a.).

Begreppet *victim precipitation* används återkommande av Amir (1968). Han drog slutsatsen i linje med Wolfgang (1957) att det oftast är offret som är skyldig till att en brottslig handling begås av förövaren. Amir (1968) hävdar att det föreligger stort fokus på att analysera själva samspelet mellan offer och förövare. Det sker en viss ömsesidig handling mellan förövaren och offret i de fall där någon interaktion sker (a.a.). Det är offrets beteende och således även situationen som avgör huruvida ett kommer att begås eller inte (a.a.). Han kopplar begreppet till våldtäkt, *victim-precipitated rape* och menar att det är brottsoffrets beteende som tolkas av gärningsmannen i en viss situation. Gärningsmannens tolkning tar utgångspunkt i det han uppfattar som en indirekt inbjudan till en sexuell relation. Exempelvis genom att gå med på att dricka alkohol eller åka färdmedel med en främling (a.a.).

The cycle of violence theory-the battered woman syndrome

Under 1970-talet blev feminism ett ämne som diskuterades flitigt och fick kvinnor att söka jämlikhet. Det var vid denna tid som Lenore Walker (1979) presenterade en hypotes som skulle kunna förklara varför kvinnor mördar sina män och presenterade sina slutsatser sedan hon studerat effekter av våld i hemmet (a.a.). Hypotesen förväntas förklara de tecken och symtom som visat sig inträffa efter att en kvinna varit fysiskt, sexuellt och/eller psykiskt misshandlad i ett intimt förhållande. Teorin förklarar endast mäns våld mot

kvinnor, eftersom det inte påvisats empiriskt att män som misshandlas av en intim partner utvecklar liknande symtom. Viktigt att poängtera är att Walker betonar att inte alla kvinnor som misshandlats av sina män lider av syndromet (a.a.).

Det finns sju faktorer som kännetecknar '*the battered woman syndrome*' och identifieras som (1) påträngande påminnelser om trauma som upplevts, (2) höga nivåer av upphetsning och ångest, (3) undvikande beteende och känslomässig bedövning (*brukar uttryckas som bland annat depression*), (4) negativa förändringar i humör och kognition, (5) störning i interpersonella relationer, (6) förvrängd kroppsbild och/ - eller somatiska och fysiska klagomål och (7) sexuella problem. De fyra första kategorierna är kliniska från den diagnostiska kategorin posttraumatisk stressyndrom (PTSD). Av den anledningen ses syndromet som en underkategori av PTSD (Walker 1979).

Våldet inträffar i en trestegsprocess som består av tre faser (Walker 1984). Första fasen (*the tension-building*) kännetecknas av gradvis eskalering av spänning i diskreta handlingar. Dessa skulle innefatta öknamn, skrämmande hot, elakhet och *mild* fysisk misshandel. Misshandlaren kan uttrycka missnöje och fientlighet gentemot offret, dock inte i en explosiv form och kvinnan kan försöka att glädja eller lugna ner mannen, i hopp om att undvika att förvärra situationen. Hon kan även försöka att inte svara på hans fientliga handlingar och lyckas ofta med det initialt, vilket förstärker hennes tro att hon kan kontrollera honom. När spänningen byggs på kan hon uppleva svårigheter att kontrollera hans ilska. Av samma anledning kan hon retirera i rädsla över att oavsiktligt initiera hans explosiva beteende. Hennes sätt att dra sig tillbaka kan däremot vara en signal för mannen att bli mer aggressiv (a.a.). Vid den andra fasen av cykeln (*acute battering incident*) råder en okontrollerad utlösning av spänningar som byggts upp under den tidigare fasen (a.a.). Misshandlaren attackerar offret både verbalt och fysiskt och lämnar henne ofta skadad. Under den tredje fasen (*loving contrition*) ber misshandlaren om förlåtelse, visar vänlighet, ånger och har en tendens att förse offret med gåvor och löften. Under denna fas förtröstar sig offret med att förhållandet kan räddas och att våldet inte kommer att upprepas. Offret kan uppleva problemen i förhållandet som frånvarande då misshandlaren kan visa benägenhet att manipulera offret (a.a.).

Walker (1979) förklarade även både varför kvinnor stannar kvar i våldsamma relationer och varför de avstår från att söka hjälp. Hon menar att de fastnar i en lärd hjälplöshet. Upprepad upplevd viktimisering kan traumatisera kvinnor i sådan utsträckning och leda till depression och passivitet. Något som sin tur kan leda till de inte klarar av att vidta nödvändiga åtgärder för att undkomma det våldsamma förhållandet. Det finns fem identifierade grundelement som karakteriseras i syndromet. Dessa är social isolering, ekonomiskt beroende,

minskning av interaktioner med familj och vänner, emotionella och psykologiska reaktioner (a.a.).

Det har länge förelegat kunskapsbrist om kvinnors partnervåld i det amerikanska rättssystemet (Jeffery 1965). Teorin har av den anledningen använts i försök att kompensera de brister som existerar i straffrättssystemet som svar på kvinnor som mördar en våldsamt intim partner. I vissa fall har kvinnliga förövare i hopp om att inte dömas, lagt fram teorin som en invändning om självförsvar (Kirkwood 2003).

Social kognitiv inlärningsteori

Det finns ett flertal förklaringsmodeller till varför våldsbrott begås. Enligt en av dessa, *social kognitiv inlärningsteori*, övertas både positiva och negativa beteendemöster från omgivningen (Bandura 1977). Sociala inlärningsteoretiker åsyftar att den sociala situationen, befrielsen och yrkanden om jämställdhet, varit avgörande för kvinnors ökade brottslighet (Bergström 2000).

Social kognitiv inlärningsteori har använts för att referera till ett socialt beteendeperspektiv i samhällsvetenskap och dess främsta förespråkare är Albert Bandura (1977). Han framställde ett allmänt perspektiv som betonar ömsesidig interaktion mellan kognitiva, beteendemässiga och miljömässiga bestämmande faktorer. Bandura (a.a.) betonar vikten av att inneha en medvetenhet om att mänskliga beteenden lärs in genom att observera andra, genom så kallad, *observationsinlärning*. Observationen leder till att individen erhåller nya handlingssätt och efterliknar således andra människors beteendemöster (*modellinlärning*). Observationen lär även individen hur denne ska agera i diverse situationer (a.a.). Teorin har använts för att förklara uppkomsten av våld som ett socialt inlärt beteende. Våldet kan läras in via kultur, familj och subkultur (a.a.). Våld föder våld, den som blir slagen lär sig att använda våld då andra individer verkar som modeller för hur en individ själv ska bete sig (Isdal 2001).

Teorin baseras på hypoteser och aspekter från behaviorismen och den kognitiva psykologin. Den sistnämnda har sin utgångspunkt i ställningar som betonar individens förstånd, de tankar, visioner och förståelse om hur filosofin påverkar individens handlande (Bandura 1977). Individens erfarenheter och diverse tolkningar förklarar beteendet. Behaviorismen däremot ignorerar individens känslor och ideér och lägger istället vikt vid hur de yttre beteenden som kan observeras hos individen påverkas av stimuli (a.a.).

Handlandet leder till att individens beteende förstärks genom belöning eller bestraffning (Bandura 1977). På detta sätt kan individen anpassa sitt beteende så att det leder till belöning snarare än bestraffning (a.a.). Mänsklig funktion bygger på tre faktorer som inverkar på individens beteende. Dessa påverkar

varandra ömsesidigt och är nära förbundna. Den första faktorn kallas för *förstärkningskontroll* och är de belöningar och bestraffningar som individen erhåller genom modellinläring och observationsinläring (a.a.). Den andra faktorn är *stimuluskontroll*. Det är individens beteende som påverkas av yttre händelser. För att fungera effektivt måste en person kunna förutse de möjliga förutsättningarna för olika händelser och handlingsplaner för att reglera beteendet därefter. Utan en förmåga att förutse eller framhäva beteendet skulle individen vara tvungen att agera blint, på sätt som i slutändan kan visa sig vara farligt. Information om sannolika konsekvenser förmedlas av miljöstimuli, såsom trafiksignaler, verbal kommunikation, bildmeddelanden, särdrag, eller andra individers handlingar (a.a.). Sist är *kognitiv kontroll*, där individens beteende styrs av inre tankeförlopp som leder till att individen granskar diverse handlingsätt på vägen, vilket i sin tur kan resultera i erhållande av olika konsekvenser (Bandura 1977).

Social inläringsteori

Edwin H. Sutherland har i, *Principles of criminology*, presenterat sin teori om *differentiella associationer* som förklarar brottsligt beteende som ett inlärt beteende, ungefär på liknade sätt som andra inlärd handlingsätt, oavsett om de avser kriminella eller icke kriminella beteenden (Sutherland m. fl. 1992; Matsueda 1988).

Sutherland (1992) anmärker att det brottsliga beteendet inte är medfött och individen "skapar" inte heller brott på egen hand. Det är snarare resultatet av interaktionen mellan individen och dess kriminella miljö och/-eller umgänge. Sutherland menar att en individ inte kommer att begå kriminella handlingar om denne inte fått träna på ett kriminellt beteende. Huvudpunkten i en individs läroprocess sker därmed antingen i enskilda eller täta grupper (Sutherland m. fl. 1992). När det kriminella beteendet lärs in inkluderas tekniker på hur ett brott ska begås och även specifika motiv, drifter, rationaliseringar och attityder. Motivet i sig har en bakomliggande orsak. Det formas av hur människorna runt omkring individen definierar lagen. En del handlingar kan vara lagliga i viss kontext, däremot olagliga i en annan. *Differentiell association* kan variera i frekvens, varaktighet, prioritet och intensitet. Frekvensen och varaktigheten är beroende på kontexten. Beteenden som uppenbarar sig i tidig ålder kan bestå under hela livscykeln (Sutherland m. fl. 1992).

Ronald Akers utvecklade Sutherlands teori om *differentiella associationer* med genom att ytterligare klargöra det kriminella och avvikande beteendet. En avgörande skillnad mellan Sutherlands och Akers inläringsteori är att Akers innefattar inlärningspsykologiska och behavioristiska begrepp. Akers teori pekar på att det brottsliga beteendet är inlärt och sker i olika sociala situationer (Akers 1998). Begreppet *differentiell förstärkning* för tankarna till Sutherlands m. fl. (1992) begrepp *differentiella associationer*. Skillnaden är att det beteende

som förstärks är även det beteende som med stor sannolikhet kommer att upprepas. Har förstärkningen av beteendet sitt ursprung från de som står individen närmast kommer beteendelinäring med stor sannolikhet att inträffa (Akers 1998).

Akers (1998) fokuserade på fyra huvudantaganden som leder till att en individ engagerar sig i ett brottsligt beteende. I händelse av att dessa kombineras ökar sannolikheten avsevärt för att en individ ska begå ett brott (a.a.). *Differentiell association* består av två väsentliga dimensioner. Den första är beteendemässig/interaktionell och förklarar avvikelser som alstras fram genom "direkt associering och interaktion med andra som engagerar sig i brott samt indirekt associering och identifiering med mer avlägsna referensgrupper" (*egen översättning*, Akers & Sellers 2004 s. 85). De personer eller grupper som en individ associerar sig med, antingen direkt eller indirekt, kan utsätta individen för olika definitioner av acceptabla och oacceptabla beteenden, liksom en rad olika beteendemodeller som kan skilja på olika sätt (kriminellt eller icke-kriminellt beteende). Dessa modeller kan också fungera som en inbjudan att efterlikna beteenden (a.a.).

Med *imitation* är tanken att individer engagerar sig i beteenden som de tidigare har sett andra göra. I vilken utsträckning beteenden efterliknas bestäms i stor utsträckning av "egenskaper hos modellerna, det observerade beteendet och de observerade konsekvenserna av beteendet" (*egen översättning*, Akers & Sellers 2004 s. 88). Att observera andras handlingar, i synnerhet människor som är nära oss, kan påverka vårt deltagande i både överensstämmande och otillräckliga beteenden.

Differentiell förstärkning kan i stor utsträckning förstås som den process där individer upplever och förutser konsekvenser av sina egna beteenden (Akers & Sellers 2004). En individs handlingar är delvis bestämda av vad den uppfattar som konsekvens. Om en individ kommer att avstå eller fortsätta att begå brott beror på tidigare, nuvarande och/eller förväntade framtida straff alternativt belöningar för sina handlingar (a.a.). Med andra ord tenderar ett kriminellt beteende att fortsätta om individen oftare möts av förstärkning snarare än av straff. Beteendet fortsätter om individen belönas med exempelvis, pengar, status och/eller ett godkännande. Förstärkning av attityder, värderingar och övertygelser sker genom både differentiell association och imitation och kan vara antingen positiva eller negativa (Akers 1998; Akers & Sellers 2004).

Definitioner är individens egna värderingar och attityder över vad som är respektive inte är ett acceptabelt beteende. *Positiva definitioner* är övertygelser eller attityder som gör att beteendet är moraliskt önskvärt eller helt tillåtet (Akers & Sellers 2004). Individen kommer sannolikt att lära sig genom positiv förstärkning i en avvikande grupp eller subkultur som således bär på värderingar

som strider mot samhällets värderingar. *Neutraliserande definitioner* gynnar brott mot lagen eller andra normer. Inte för att handlingarna som utförs är positivt önskvärda, utan för att de rättfärdigar eller ursäktar dem. Beroende på situationen man befinner sig i, kan handlingen vara motiverad, ursäktad, nödvändig, eller inte ses som en allvarlig kriminell handling (a.a.).

METOD

Val av metod

För att besvara studiens frågeställningar har en systematisk litteraturstudie genomförts.

Det förelåg redan inledningsvis farhågor över svårigheter att få tillgång till skriftligt material över kvinnor som mördat sina intima partners. Detta trots att det fanns ett intresse att beskriva kunskapsläget inom området och således få kunskap som förstärker redan existerande teorier (Forsberg & Wengström 2016). En systematisk litteraturstudie är en välbeprövad metod som inbringar en ackumulerad bild över kunskapsläget inom det valda ämnesområdet. Mulrow & Oxman (1997 refererat i Forsberg & Wengström 2016) beskriver systematisk litteraturstudie enligt följande; "...att systematiskt söka, kritiskt granska och därefter sammanställa litteraturen inom ett vak ämne eller problemområde" (a.a., s. 30). En förutsättning för systematisk litteraturstudie är att det ska finnas tillräckligt med studier som är av god kvalitet och således kan användas som underlag för bedömningar och slutsatser (Forsberg & Wengström 2016).

Resultatet bör baseras på kvalitativa och kvantitativa studier och artiklar med mixade metoder, eftersom ändamålet är att presentera en sammanställning av de inkluderade resultat som hämtas från olika studier (Petticrew & Roberts 2006).

Vid en systematisk litteraturstudie förutsätts det metodologiska tillvägagångssättet vara noggrant utfört med hjälp av användbara protokoll. Något som utesluter osakliga och ensidiga slutsatser som presenteras i studien (Petticrew & Roberts 2006). En stor fördel med systematisk litteraturstudie är att den minskar risken för bias (a.a.).

Innan den systematiska litteratursökningen utfördes, påbörjades en enkel sökning för att inhämta kunskap om ämnet. Detta gjordes enligt Forsberg och Wengströms (2016) begreppsanalys. Bestämning av begrepp gjordes genom att studera relevant litteratur (a.a.). Det är av betydelse att observera vilka begrepp som är allmänna och vanligast använda, eftersom det underlättar när den systematiska sökningen skall framställas (Mellgren m. fl. 2018). Rienecker & Stray-Jørgensen (2002) betonar vikten av att själv förbereda sökorden och

menar att konsten i att söka i olika databaser är att välja de rätta sökorden och kunna översätta dem rätt, normalt till engelska. Vidare har det inte lagts en gräns för antalet artiklar som skall inkluderas i uppsatsen, däremot har beaktning funnits kring att inkludera all relevant forskning inom området (Forsberg & Wengström 2016).

Systematisk litteraturstudie i fem steg

Frågeställningen ska besvaras med hjälp av att kritiskt granska relevanta och redan befintliga empiriska studier (Forsberg & Wengström 2016). Det är av betydelse att de utvalda artiklarna förhåller sig till det valda ämnet. Enligt Khan m. fl. (2003) finns det fem huvudsakliga steg i en systematisk litteraturstudie som bör följas (a.a.), eftersom validiteten av uppsatsen ligger på tillvägagångssättet och de sökstrategier som utförts (Bryman 2008). Det är essentiellt att noggrant presentera alla steg och begränsningar som gjorts för att andra ska kunna använda samma metod och således få samma resultat. Studien anses följaktligen ha hög reliabilitet om detta uppnås (a.a.).

Nedan presenteras de fem stegen som en systematisk litteraturöversikt bör innehålla enligt Khan m. fl. (2003):

1. Inramning av frågor till systematisk litteraturstudie. Det första steget är att formulera en problembild och därefter skapa en tydlig frågeställning som skall besvaras med hjälp av vetenskapliga artiklar. Detta ska göras genom att endast använda primärkällor i uppsatsen, där kunskap inte är hämtat från andra studier. Viktigt att påpeka är att artiklarna måste vara av god kvalitet, eftersom detta påverkar uppsatsens reliabilitet och validitet. Det är även viktigt med motivationen till hur studien kan bidra till förbättrad forskning inom det valda området (Forsberg & Wengström 2016; Khan m. fl. 2003). Eftersom problemformulering oftast inrymmer olika perspektiv inom området som studeras, måste problemformuleringen bestämmas noggrant och vara tydligt avgränsat (Khan m. fl. 2003).
2. Sökning av artiklar bör till en början vara övergripande (Khan m. fl. 2003). Identifiering av relevanta artiklar bör ske med formulerade kriterier som ska styra urvalet. Kriterier ska vara anpassade efter syfte och frågeställning och garantera en vetenskaplig kvalitet. Därefter bör begränsning göras utifrån tidsperiod av publicering, språk eller till studier som rör ett visst land (a.a.).
3. Bedömning av valda studiernas kvalitet skall göras med hjälp av generella bedömningsmallar för kvalitativa och kvantitativa studier samt mixade metoder (Khan m. fl. 2003). Kvalitetsbedömningen vägleder om studierna är lämpliga att använda och kan ge upphov till värdering av effektivitet i slutsatser (Khan m. fl. 2003).

4. Summering av evidens. Här ska de viktigaste åtgärderna beskrivas såsom karakteristiska drag för studien, kvalitet, effekter och vilka studier som tagits med och/-eller uteslutits (Khan m. fl. 2003).

5. Sammanfattning av resultatet som uppnåts. De bekymmer som lyfts fram i de fyra stegen ovan bör nu uppfyllas. Risken att publicera bias bör undersökas av författarna. Undersökning av heterogenitet (*bristande samstämmighet*) bör hjälpa till att avgöra om resultatet går att lita på, om inte bör effekterna som observeras i högkvalitativa studier användas för att generera avledningar. Vid låg kvalitet på studier bör resultatet tolkas med försiktighet (Khan m. fl. 2003).

Förförståelse

Förförståelse är det "bagage" och de förutfattade meningar, som kontinuerligt påverkar sättet att samla in och läsa av data i en forskningsprocess (Bryman 2008; Malterud 2011). Enligt Malterud (2011) avgörs val av metod och urval av forskarens motiv, dennes personliga erfarenheter samt utgångspunkt. Det spelar ingen roll vilken forskningsmetod forskaren använder, eftersom resultatet och processen påverkas på ett eller annat sätt (a.a.). Fördelarna med förförståelse är att den kan ge styrka till projektet och är således en viktig sida av forskarens drivkraft (a.a.). Forskaren har en hypotes från början som ska besvaras eller studeras. Förståelsen kan däremot bidra till att forskaren går in i projektet med en oförmåga att vilja lära sig av sitt material (a.a.). Något som går att förebygga om forskarens kontinuerligt påminner sig om förförståelsens existens. Under mindre lyckade omständigheter kan förförståelsen medverka till förspilda resurser vid genomförande av ett forskningsprojekt, eller då erfarenhetsgrundad kunskap uteslutande används för att bekräfta den egna hypotesen (Bryman 2008; a.a.).

Samtidigt som resultatet bekräftat vissa tidigare föreställningar har ny kunskap erhållits. Det fanns en förförståelse om kvinnors benägenhet att mörda en intim partner. Den har främst baserats på medias framställning av kvinnor som mördar sina partners, att de kvinnor som oftast brukar dödligt våld gentemot sina intima partners, övergått från att ha varit ett offer till att bli en förövare.

Litteraturstudier ska vara fria från bias, de förutfattade meningar som kan påverka resultatet (Forsberg & Wengström 2016). Det har förts diskussioner om författarnas förförståelse och uppfattningar, och hur dessa kan påverka urval av artiklar. Till en början användes begreppen, "*the battered woman*" och "*abused women*" vid sökning i de olika databaserna. Detta har författarna under processens gång avstått ifrån, av anledning att begreppen målar upp den kvinnliga förövaren som ett offer, vilket kan påverka resultatet och således även objektiviteten.

Inklusions-och exklusionskriterier

I en systematisk litteraturstudie brukar en kvalitetsgranskning av artiklarna göras utifrån viktiga inklusions- och exklusionskriterier (Bryman 2008; Mellgren m. fl. 2018). Inklusionskriterier är kännetecken som ska förverkligas för att en karakteristisk källa ska inkluderas i arbetet. Exklusionskriterier däremot är de kriterier som stipulerar vilka studier som *inte* ska tas med i uppsatsen. Detta är av betydelse, eftersom kriterierna tydliggör för läsaren att utifrån metodbeskrivningen kunna reprisera sökningarna (Mellgren m. fl. 2018). Nedan presenteras de inklusions- och exklusionskriterier som varit essentiella vid litteratursökningen.

Följande *inklusionskriterier* har varit viktiga vid sökningen:

- Peer reviewed, närmare bestämt att originalartiklar ska upprätthålla god vetenskaplig grund som granskats och reviderats av experter på området (Forsberg & Wengström 2016).
- Originalartiklar (primärkällor) (Friberg 2012).
- Kvalitativ och kvantitativ studiedesign har inkluderats. Det förelåg ett behov av att inkludera båda metoderna för att utesluta att viktig kunskap förbises. Fördelen med att använda båda ansatserna inom forskningen är att belysa fenomenet som studeras ur olika synvinklar (Forsberg & Wengström 2016). Resultat från en kvantitativ undersökning kan generera frågor som sedan kan studeras med kvalitativ ansats. Studien kan stärkas och förbättras genom att använda båda metoderna (a.a.).
- Originalartiklar ska ha så kallad, fri tillgång (open access). En anledning till detta är att forskningsresultaten ska vara gratis.
- Kvinnliga förövare som är dömda för partnermord och inte under åtal. Att inkludera artiklar med misstänkta kvinnliga mördare skulle ge missvisande resultat. De är inte dömda och kan därmed frikännas från det misstänkta brottet.

Följande *exklusionskriterium* har konsekvent beaktats under litteratursökningen:

- Artiklar där det inte anges att offret är av manligt kön.
- Artiklar med andra brott än dödligt våld.

Datansamling

Nedan presenteras val av databaser samt den systematiska litteratursökningen

Databaser

Eftersom kriminologi är ett tvärvetenskapligt ämne eftersöks relevant information i olika databaser (Malmö Universitet 2019). Databaserna som sökningarna utfördes i finns tillgängliga under rubriken *bibliotek* via Malmö Universitets hemsida. Databaserna sorterades efter relevans utifrån studiens frågeställning. De databaser som använts i uppsatsen är;

- *Applied Social Sciences Index and Abstracts, ASSIA*. Databasen innehåller artiklar inom bland annat socialt arbete, psykologi, hälsa, etniska relationer och utbildningsvetenskap (Malmö universitet 2019).
- *PsycINFO* som innehåller bred psykologisk forskning inom omvårdnad, medicin och andra fält inom dessa kategorier. PsycINFO innehåller främst vetenskapliga tidskriftsartiklar, böcker, forskningsrapporter och avhandlingar. Det material som återfinns i databasen sträcker sig från 1872 >. Databasen innefattar internationell forskning (Forsberg & Wengström 2016).
- *Web of science* är en databas där Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Index ingår. Databasen innehåller forskning inom medicin och naturvetenskap (Karolinska Institutet 2019).
- *Google Scholar* är en omfattande web-sökmotor. Databasen har använts från år 2004 och innefattar mestadels vetenskapliga tidskrifter och böcker. I sökmotorn går det att hitta allt från kommersiella sökningsresultat till ogranskade publikationer, tekniska rapporter etc. (Forsberg & Wengström 2016).

Booleska operatörer. De booleska operatörerna är “AND”, “OR”, och “NOT” och är programmerade för att tillhandahålla databasen karakteristiska instruktioner. Genom att använda “OR” mellan varje sökbegrepp, ges databasen instruktioner om att endera försöka hitta den ena eller det andra. När det föreligger behov att utesluta visst begrepp i en sökning, kan operatören “NOT” användas (a.a.; Forsberg & Wengström 2016). Vid användning av ”AND” (innehåller A och B) tenderar sökning att vara begränsad vilket ger ett smalare resultat. Om operatör ”OR” används, hittas referenser som innehåller A och B vilket påverkar antalet träffar eftersom sökningen då ger ett bredare resultat. Den sista operatör ”NOT” inramar sökningen, eftersom den hittar referenser som bara innehåller A (a.a.). Ett annat sätt att söka på är att göra det genom en parentes-sökning. Den används för att ge databasen en vägledning om att välja det begrepp som finns inom parentes först i en sökning. Detta kombineras i sin tur med ett booleskt “AND” (SBU 2017). En sökning kan även göras genom *trunkering*, vilket innebär att placera en asterisk [*] i början eller i slutet av ett ord t.ex. *kill** och på detta sätt erhålla ord såsom *killing*, *killed* etc. (Forsberg & Wengström 2016).

Inledande litteratursökning. En ‘för-sökning’ gjordes 12 april 2019. Detta gjordes främst för att få en inblick i ämnet som studeras. En sådan sökning kan utmynna i erhållande av viktiga definitioner och begrepp som kan underlätta och förbättra den systematiska litteratursökningen. Vidare mottogs en bild av det valda ämnet när en enkel sökning på databasen ProQuest med sökbegreppen, *women kill men*, gjordes. Det enda tillvalet var, *scholarly Journals* (36.840 träffar). Därefter gjordes en sökning med alla begreppen inkluderade inom citationstecken, “*women kill men*” och med *scholarly journals*

som tillval. Antalet träffar sjönk drastiskt (74 träffar). Med citationstecken i en sökning erhålls artiklar där begreppen står intill varandra i den ordningen som angivits. På så sätt utesluts artiklar där begreppen förekommer som separata begrepp. Gränsen för antalet träffar för vetenskapliga artiklar sattes vid 300 stycken, eftersom det ska vara möjligt att inom tidsramen, hinna läsa abstrakten och påbörja inkludering av adekvata artiklar.

Den systematiska litteratursökningen. Nedan förklaras tillvägagångssättet för den systematiska litteratursökningen och hur författarna följaktligen format uppsatsens sökstrategi. Målet var att identifiera litteratur som innehåller adekvat information om de kvinnliga mördarnas faktorer. Detta gjordes genom att använda blocksökningsmetoden (engelska, *buildning block strategy*). De tre centrala koncepten för sökningen är *kvinnlig förövare*, *mord* och *partner*. Det innebär att våra artiklar skulle handla om de tre koncepten. För att få hög recall, att få så många adekvata träffar som möjligt, ska de identifierade synonymerna för varje koncept användas i sökningen. För konceptet 'kvinnlig förövare' var de tänkbara synonymerna "*women who kill*" OR "*female criminal*" OR "*female offender*" OR "*female murderer*" OR "*female killer*" OR *female perpetrators*, för andra konceptet var det *homicide** OR *murder** OR *killling**, och för det tredje konceptet var det *partner** OR *spouse** OR *husband** OR *boyfriend**. Mellan varje synonym kombinerades den booleska operatör OR, detta för att erhålla någon av de kombinerade synonymerna. För de flesta synonymerna sattes ett asterisk i slutet. Vidare matchades de koncept för koncept in i respektive sökmotor. De söktes till en början separat i varje sökmotor. Därefter kombinerades dem med ett booleskt AND mellan varje koncept. Detta gjordes genom att gå in till sökhistoriken och kryssa i de tre sparade koncepten med varandra.

Den systematiska litteratursökningen genomfördes 8 och 9 maj 2019 (se bilaga 4). Sökningarna utfördes i tre olika databaser, *PsycINFO*, *Applied Social Sciences Index and Abstracts* och *Web of Science core collection*. Databaserna har olika ämnesområden, vilket minskar risken för exkludering av adekvata artiklar. Sökningarna utfördes gemensamt, författarna gick dock igenom träffarna enskilt för att inte riskera att gå miste om relevanta artiklar. Sökningen resulterade i totalt tolv artiklar.

Första sökningen utfördes i databasen *PsycINFO* den 8 maj 2019. Sökningen gav 282 träffar. Författarna delade upp antalet sidor, och gick igenom träffarna enskilt. Alla abstrakt med engelsk titel lästes, däremot lästes inte 11 artiklar som titulerades med annat språk. I sin helhet lästes 14 artiklar från utförd sökning. Två artiklar bedömdes som relevanta, av den anledningen att de studerade faktorer (Adinkrah 2000; Foster m. fl. 1989). Av de artiklar som exkluderades (12 stycken) kunde det konstateras att det fanns mycket forskning om kvinnor som antingen mördat sina barn, eller som var under åtal för mord på sin partner

och därmed inte dömda, eller artiklar om kvinnliga seriemördare, trots att de innehöll sökbegreppen i abstrakten. En annan som först bedömdes som relevant, visade sig endast utgå från de både de kvinnliga förövarna och offrens alkoholkonsumtion.

Andra sökningen utfördes i databasen *PsycINFO* den 8 maj 2019. Sökningen gav 105 träffar. Alla abstrakt, förutom fyra med utländskt titel lästes. Denna sökning gav flest relevanta artiklar. Författarna läste 19 artiklar i sin helhet som först enligt abstrakt bedömdes som relevanta. Genom att gå in och läsa i metoden kunde det förvissa sig om att 11 artiklar inte svarade på syftet. De studerade antingen den kvinnliga förövarens dödliga våld gentemot barn, eller fokuserade på jurybedömningar. Totalt bedömdes åtta artiklar som relevanta för uppsatsen (Kim m. fl. 2010; Hesselink & Dastile 2016; Pretorius & Bester 2009; Moen m. fl. 2016; Grant 1995; Adinkrah 2007; Pretorius & Botha 2006; Roberts 1996).

Tredje sökningen utfördes i databasen *ASSIA* den 9 maj 2019. Sökningen gav 180 träffar. Alla abstrakt lästes enskilt. Sökningen gav mestadels artiklar som bland annat studerade dödlig våld (överlag) som kvinnliga förövare hade begått, om kvinnliga seriemördare, psykiatrisk hjälp i fängelse, kriminella karriärer, sexuellt våld av kvinnliga förövare gentemot barn och mord i lesbiska förhållanden. Sökningen gav splittrat resultat, trots de tydliga sökbegreppen. Författarna läste fyra artiklar i sin helhet där en bedömdes vara av relevans (Bourget & Gagne 2012). De tre andra som exkluderades studerade antingen partnermord av kvinnor under åtal, eller juryns bedömning av våldsutsatta kvinnor som mördar sina intima partners.

Den fjärde sökningen utfördes i databasen *Web of science core collection* den 9 maj 2019. Sökningen gav 48 träffar. Alla abstrakt lästes gemensamt (förutom dubletter från föregående sökning). Vidare lästes 3 artiklar i sin helhet. Två artiklar exkluderades, eftersom de fokuserade på det manliga offret och inte på de kvinnliga mördarnas faktorer. En artikel bedömdes som relevant (Kirkwood 2003). Andra artiklar fokuserade på medias presentation om kvinnliga mördare, advokaternas perception om mordet som de kvinnliga förövarna hade begått, de kvinnliga förövarnas sexuella våld, juryns bedömningar, barnamord och de kvinnliga mördarnas bevisläge inför domstol.

Kvalitetsgranskning. Alla vetenskapliga artiklar är inte av hög kvalitet, vilket är väsentligt i en litteraturstudie (Forsberg & Wengström 2016). En kvalitetsbedömning bör omfatta "...studiens syfte och frågeställningar, design, urval, mätinstrument, analys och tolkningar" (a.a. s. 104). Kvalitet kan variera från mycket låg till hög. Mallarna för granskning är endast stöd för bedömning av studiernas kvalitet och är inte konstruerade för att lämna en garanti innebärande att studien uppvisar en viss kvalitet (SBU 2014).

Vidare har författarna utgått från ett antal kriterier som är av betydelse att fästa avseende vid i kvalitativa och kvantitativa studier. Dessa är att studien ska innehålla hög läsförståelse, vara logistiskt strukturerad och att det ska framgå av forskaren varför det specifika metodvalet gjorts för att generera eller analysera data. Frågeställningen ska vara välformulerad, urval och kontext ska vara betydelsefull och grundligt beskrivna, metodavsnittet bör vara precist redovisat för att läsaren ska kunna bedöma om datainsamlingen och analysprocessen är fullgott utförda. Forskaren bör även redovisa hur data och resultat anknyts, hur analysprocessen gått till och om de finns någon teorianknytning. Resultat och tolkningar ska beskrivas konsekvent och förståeligt. Forskaren bör även ange sina skäl till resultatens överförbarhet, i relation till både urval och kontext. Den vetenskapliga kvalitén kan uppskattas som högre i de fall pålitligheten hos datan är hög, om analysproblem argumenteras, om tolkningen har bestyrkts och komplikationer hanterats på lämpligt sätt (SBU 2014).

Vidare har Forsberg & Wengströms (2016) checklista används för att granska kvalitativa artiklarnas kvalitetskriterier (n= 8, se bilaga 6). Evidensstyrkan har fastställts systematiskt (a.a.). För artiklar med kvantitativ metod (n=2) användes checklista från *Effective Public Health Practice project, EPHPP* (Folkhälsomyndigheten 2017, se bilaga 5). För artiklar som använde både kvalitativ och kvantitativ metod (n=2, se bilaga 3), nyttjades båda mallarna. Detta gjordes för att säkerställa en adekvat granskning. Kvalitetsgranskningen utfördes gemensamt av författarna.

Grading of Recommendations, Assessment, Development and Evaluation
GRADE är ett känt system som används som ett beslutsunderlag. Den anses ha ett bevisvärde som huvudsakligen grundas på kvalitet, kvantitet och ömsesidig enighet i förhållande till olika studier. Instrumentet används för att bedöma värdet och pålitligheten av olika vetenskapliga ansatser (Forsberg & Wengström 2016).

Effective Public Health Practice Project

EPHPP är ett verktyg som används vid undersökning av kvalitet i kvantitativa studier. Checklistan har utvecklats av EPHPP (2018) som ett nytt steg inom den systematiska granskningsprocessen. Projektets syfte var att fylla ut kunskapsluckan inom högkvalitativa granskningar.

Kvalitativa artiklarna graderas enligt följande:

- **Hög** ++++

Det är högst troligt att den skattade effekten ligger närmast en sann effekt (Forsberg & Wengström 2016).

- **Måttlig** +++

Den framtida forskningen kommer att ha ett värde för skattningen av effekten och tillförlitligheten. Skattningen kan komma att ändras (Forsberg & Wengström 2016).

- **Låg ++**

Högre sannolikhet att den framtida forskningen kommer ha ett värde för skattning av effekten och tillförlitligheten. Skattningen kan komma att ändras (Forsberg & Wengström 2016).

- **Mycket låg +**

Skattningen är osäker, det föreligger ingen effekt och det vetenskapliga underlaget är således otillräckligt (Forsberg & Wengström 2016) (se bilaga 1).

Kvantitativa artiklar graderas enligt följande (EPHPP refererat i folkhälsomyndigheten 2017) (se bilaga 2)

- **Hög** (inget svagt omdöme)

- **Måttlig** (ett svagt omdöme)

- **Svag** (två eller fler svaga omdömen)

Analys

Enskild analys av artiklarna har genomförts. En analys utgör en uppdelning av det undersökta fenomenet i mindre delar för att därefter granska dem enskilt och sedan sätta samman delarna till en helhet på ett nytt sätt (Forsberg & Wengström 2016). Materialet kodas, tematiseras och kategoriseras utifrån forskningsfrågan (a.a.). Huvudkategorierna erhöles från där högsta grad av datan påträffades och dessa är *tidigare utsatthet för våld i relation, psykisk ohälsa, modus operandi* och *alkohol*. Innehållsanalysen gjordes enligt Forsberg & Wengströms (2016) fem steg:

1. Texten läses igenom ett flertal gånger för att lära känna materialet. Detta gjordes enskilt av författarna då det förelåg tidspress.
2. Att förstå vad textens innebörd är och vilka slutsatser som kan dras av dess innehåll.
3. Koder kondenseras till kategorier.
4. Koder kan sammanfattas till en eller flera teman. Detta gjordes för att erhålla mönster såsom gemensamma faktorer.
5. Diskussion och tolkning av resultat. Sammanställningen av huvudkategorier presenteras under resultatavsnittet.

Etiska överväganden

Enligt Forsberg och Wengström (2016) är det viktigt att beakta etiska överväganden när en systematisk litteraturstudie skall genomföras. Något som ska göras genom att inkludera artiklar som godkänts av etisk kommitté och som följt de etiska kraven. Alla artiklar som inkluderats i uppsatsen är etiskt godkända. Vidare förekommer bekymmer som är relaterade till forskningsetiska frågor. Information som samlas i en studie kan hamna i händer på obehöriga. Av

detta skäl finns specifika krav som måste följas av forskare för att det ska bli så etiskt korrekt som möjligt och för att visa hänsyn till samtliga deltagare i en studie. Detta görs för att säkra individens integritet (CODEX 2019). De etiska kraven som är av betydelse inom alla forskningsområden är:

Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (a.a.)

Det är av betydelse att artiklarna som valts ska presenteras och redovisas, både de som gynnar eller vederlägger forskarens teori. Fortsättningsvis har samtliga resultat som framkommit under processens gång presenterats. Vidare har ingen fakta uteslutits eller material förvrängt. Fusk och ohederlighet får inte heller förekomma (Forsberg & Wengström 2016).

Uppsatsens underlag baseras på redan genomförd forskning vilket medfört att det inte krävs en forskningsetisk prövning. De artiklar som använts i uppsatsen är inte knuten till någon specifik individ. Studiens frågor har ställts till tillgänglig litteratur och inte till enskilda individer.

Vidare har det beaktats stor försiktighet med anledning av ämnets komplexitet och den faktiska kunskapsbrist som tycks förekomma. Som tidigare nämnts behövs forskning kring kvinnor som mördar sina partners. Detta kunde noteras under litteratursökningen där en närmast obefintlig forskning detekterades. Författarna vill bidra med en vidare förståelse för detta fenomen. Enligt Forsman (1997) är det väsentligt att ange uppsatsens relevans, där det framgår en tydlig referens till den tidigare forskningen som inkluderas. Detta är av betydelse för att kunna frambringa en möjlighet för läsaren att allena bedöma den vetenskapliga kvalitén och således även resultatets trovärdighet.

Forsman (1997) betonar att det finns två distinktioner att beakta inom forskningsetiken. Den ena är *inomvetenskaplig forskningsetik* som innefattar forskningens inre existens. Vanliga regler här är att inte förfälska eller framställa material. Vidare ska det även vara nogsamt med inkludering av medförfattare till artiklar (a.a.). Uppsatsskrivande är en viktig del i en akademisk utbildning och ovanstående har beaktats löpande under skrivprocessen.

Utomvetenskaplig forskningsetik är den andra distinktionen som rör allt utanför forskningssamhället och således hur de kan reagera och påverkas av forskningen. Detta är viktigt att fästa avseende vid (Forsman 1997). Författarna är medvetna om risken att uppsatsen befäster den befintliga samhällsbilden rådande kvinnliga förövare. Av den anledningen har författarna under uppsatsens gång bemödat sig att inte förstärka bilden om att kvinnlig förövare är offer oavsett ställning. Detta har gjorts genom att inneha ett objektiva och sakligt synsätt, specifikt vid urval, analys och granskning av den tidigare forskningen.

Även genom att uppmärksamma och diskutera kvinnans 'offerroll' oavsett ställning.

Det är viktigt att inte förväxla inomvetenskaplig och utomvetenskaplig etik, av orsak att det kan utmytna i en hypotes om att det finns ett ofrivilligt samband mellan tillförlitlighet i ett resultat av en forskning, och omfattning av hänsyn till objekten som brukas i en forskning (Forsman 1997).

RESULTAT

Resultatet utgår ifrån tolv artiklar varav åtta kvalitativa, två kvantitativa och två artiklar med mixade metoder. Av den forskning som tagits fram i uppsatsen finns det mycket gemensamt och fler likheter kan identifieras mellan de kvinnliga förövare som mördat sina intima partners. Nedan presenteras en översikt av de inkluderade artiklarna.

Resultat tabell 1. En översikt av inkluderade kvalitativa forskningsartiklar.

Författare, årtal	Syfte	Metod och urval	Land	Resultat
Adinkrah M, (2000)	Att undersöka mordets geografiska läge, omständigheter kring mordet, beskrivning av brottsplatsen, motivationen för brottet och modus operandi.	Design: Kvalitativ metod. Urval: Fyra fall där kvinnliga förövare mördat i äktenskapliga förhållanden (Fiji under en elva års period). Typ av data: Djupintervjuer utfördes med direktör och andra medarbetare från <i>The Criminal Investigations Department of the Fiji Police Force</i> . Datan samlades in under en treårsperiod (juli 1993-augusti 1996) från Fijis polisstation, domar, tidningsrapporter om mordfall, intervjuer med polis och annan personal som haft direktkontakt med förövarna, vittnen och överlevande lämnade kompletterande uppgifter.	Fiji	<ul style="list-style-type: none"> - I endast ett fall dödade kvinnliga förövaren den intima manliga partnern som svar på misshandel. - I de fall kvinnan dödade ensam, var männen oftast i ett latent och sårbart tillstånd. - Morden var oftast planerade. - Mord i hemmamiljö
Adinkrah M, (2007)	Syftet var att systematiskt analysera intima partner mord som begåtts av kvinnor och belysa de	Design: Kvalitativ metod. Urval: 12 fall av kvinnor som är dömda för mordet på sin intima partner. Ålder mellan 28-50 år.	Ghana	<ul style="list-style-type: none"> - I åtta av de 12 fallen som undersöktes, planerade kvinnorna som mördade sina män. I de planerade fallen förgiftade kvinnan mannen

	särskilda omständigheterna kring mordet. Specifikt undersöker studien de sociodemografiska egenskaperna hos både offret och förövaren, de tidsmässiga och rumsliga aspekterna av mord, modus operandi och omständigheterna bakom dödsfallet.	Typ av data: Data hämtades från polisstationer (officiell mord-data) och från tidningar. Databaseringen omfattar fall från år 1990-2005. Etnografisk studie.		genom att förgifta maten. Annan metod var mordbrand. I två av fallen användes trubbigt föremål. <ul style="list-style-type: none"> - I tre fall mördade kvinnorna sina män på grund av upplevd fysisk misshandel. - I 10 av fallen begicks mordet i hemmiljö. - Kvinnor mördade sina intima partners i självförsvar eller för att avbryta misshandeln.
Roberts, (1996)	Studiens syfte är att finna skillnader och likheter mellan kvinnliga förövare som mördat sina intima partners och kvinnor som misshandlats, men som inte begått mord.	Design: Kvalitativ ansats, Urval: Strategiskt urval. 105 kvinnor dömda för partnermord i fängelse som jämfördes med data från stickprov från samhället (på 50 kvinnor), och 55 kvinnor i kvinnojour. Typ av data: Strukturerade intervjuer med öppna och slutna frågor. Intervjuguide på 40 sidor som även pilot-testades.	USA	<ul style="list-style-type: none"> - Resultatet påvisade att båda grupperna upplevde depression och ångest. - Över 90 procent av de kvinnor som mördat hade utsatts för misshandel och dödshot av sin intima partner. - Kvinnor dödade i självförsvar innan partnern skulle döda dem. - Alkohol och droger som självmedicinering.
Foster A L, Veale M C, Fogel I C, (1989) Publicerad 2009	Att undersöka och förklara de faktorer bakom partnermord av kvinnor.	Design: Kvalitativ metod. Urval: Tolv intagna kvinnor i fängelse. Medelåldern var 38 år. Typ av data: Semistrukturerade intervjuer. Demografiska frågor baserade på tidigare forskning om typiska egenskaper hos misshandlade kvinnor.	USA	<ul style="list-style-type: none"> - Kvinnorna hade upplevt våld som inkluderade både psykisk och fysisk misshandel. När kvinnorna beskrev psykisk misshandel menades isolering, anklagelser och verbala hot om att partnern skulle döda kvinnan eller att skada dennes barn. - Nästan alla kvinnorna hade erfarenhet av hot, varav i åtta fall hade de blivit hotade med vapen. - Sexuellt våld förekom i tre fall. - I åtta fall var offrets alkoholanvändning en bidragande faktor till misshandeln. - Endast två kvinnor i studien drack alkohol regelbundet själva. Ingen hade druckit alkohol vid utförandet av det

				dödliga våldet.
Grant A C, (1995)	Öka kunskap om misshandlade kvinnor och hur de i vissa fall måste döda för att skydda sig själva.	Design: Kvalitativ metod. Urval: Strategiskt urval. 13 kvinnor i åldrarna 26 till 65 år. 11 kvinnor dömdes för mord på sin intima partner, medan två kvinnor dömdes för dråp. Kvinnorna kontaktades via deras försvarare. Typ av data: Semistrukturerade intervjuer.	USA	<ul style="list-style-type: none"> - Alla kvinnor som intervjuades begick dödligt våld gentemot sin intima partner för att stoppa våldet från sin partner. - Kvinnorna dödade för att skydda sig själva. I samtliga fall beskrev kvinnan att hon hotades att själv bli dödad. Många av kvinnorna trodde att deras egen död var oundviklig och överhängande, och vid tiden för brottet var många på väg att lämna eller försöka få mannen att lämna. - I nio fall ringde kvinnan till polisen och berättade vad hon gjort.
Hesselink A & Dastile P, (2016)	Att utforska, beskriva och förklara de anledningar, motiv och bidragande faktorer hos de kvinnliga förövarna som mördat sina intima partners.	Design: Kvalitativ metod. Urval: 15 kvinnliga förövare som mördat sina intima partners. Ålder bland deltagarna var mellan 22 - 62 år. Alla förövarna var dömda och intagna i fängelse i Sydafrika. Typ av data: <ul style="list-style-type: none"> - Fallstudie med semi-strukturerade djupintervjuer. - Studie-analyser. 	Sydafrika	<ul style="list-style-type: none"> - Kniv var vanligaste mordvapnet. - Hälften nämnde att de lider av depressioner, stress och ångest - I samtliga fall rapporterades posttraumatisk stressyndrom. - En huvudsaklig anledning (14 av 15 fall) till varför kvinnor mördade sina partners, var våldet som de upplevde från sin partner (fysiskt, psykiskt och sexuellt våld). - En kvinna rapporterade alkohol användning.
Pretorius G & Bester M, (2009)	Att utforska psykologiska faktorer som driver en kvinna till att mörda sin intima partner. Att undersöka gemensamma faktorer.	Design: Kvalitativ metod. Urval: Alla kvinnor i undersökningen var dömda för mord på sina intima partners. Tre misshandlade kvinnor som dödat sina intima partners. Alla intagna i fängelse. Åldrarna varierade mellan 35 och 42 år. Typ av data: Fallstudie med ostrukturerade djupintervjuer.	Sydafrika	<p>Gemensamma faktorer som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PTSD - Tvångskontroll såsom social isolering, hot, svartsjuka. - Alkoholmissbruk - Brist på förtroende till rättsväsendet

Pretorius G H, & Botha A- S, (2006)	Att (1) utforska den kvinnliga förövarens liv (som mördat sin intima partner liv). (2) Att jämföra kvinnor som använde en tredje part (medhjälp) i utförandet av mordet med de kvinnor som inte gjorde det.	<p>Design: Kvalitativ metod.</p> <p>Urval: Snöbollsurval. 60 kvinnliga intagna vid fem fängelser i Sydafrika. Alla kvinnor hade dömts för mord på sina intima manliga partners. Ålder mellan 36-45 år.</p> <p>Typ av data: Personliga intervjuer.</p>	Sydafrika	<p>Olika faktorer kan påverka kvinnors beslut att mörda sina intima partners.</p> <ul style="list-style-type: none"> - År av misshandel och isolering leder till upplevd maktlöshet att lämna det destruktiva förhållandet. - Våld omfattade emotionellt, verbalt, fysiskt och sexuellt våld. - Brist på resurser och vägar för stöd kan därför fungera som en katalysator för mordet. - Brist på förtroende för rättsväsendet - En del av kvinnorna tillgrep olika typer av substanser för missbruk (11 kvinnor). - Kvinnorna upplevde en mängd olika fysiska och psykiska symptom, bland annat depression och självmordsförsök. - Kniv vanligaste mordvapnet (25 kvinnor).
-------------------------------------	---	--	-----------	---

Resultat tabell 2. En översikt av inkluderade kvantitativa och mixade metoder artiklar.

Författare , årtal	Syfte	Metod och urval	Land	Resultat
Bourget D M D, Gagne P, (2012)	<p>Att undersöka skillnader mellan kvinnor och män som mördar sina intima partners.</p> <p>Jämföra kvinnors intima partnermord med tidigare forskning.</p>	<p>Design: Kvantitativ metod. Datan kodades och analyserades med hjälp av Statistical package for the social sciences software (SPSS).</p> <p>Urval: Av totalt 276 mord som inkluderades i studien begicks 42 mord av kvinnor som mördat sina intima partners.</p> <p>Typ av data: En retrospektiv klinisk studie som granskat filer (bland annat obduktionsrapport) som rör mord i provinsen Quebec under de senaste 20 åren (1991-2010).</p>	Kanada	<ul style="list-style-type: none"> - Kvinnor som dödade sina intima partners, mördade i en privatbostad (83,3 procent). - 11 kvinnor som mördat sina intima partners hade blivit utsatta för våld av sitt offer. - En femtedel var kraftigt berusade när de mördade sina partners. - 22 kvinnor använde kniv som mordvapen - 6 av kvinnorna hade depression, och en hade schizofreni.

<p>Kim B, Titterington B V, Kim Y, Wells B W (2010)</p>	<p>Att öka kunskap om partnermord i icke-västerländska kulturer.</p>	<p>Design: Kvantitativ metod.</p> <p>Urval: Randomiserat urval. Sydkoreanska kvinnor intagna i fängelse för mord (<i>Cheng-Ju women's correctional institution</i>, enda kvinnofängelset i Sydkorea) (n=531, varav n=131 för partnermord). Jämförelsegrupper: kvinnor i kvinnojour och kvinnor utanför de två kategorier som jämförelsegrupper (universitetsstudenter). De fängslade kvinnorna varierade i åldrarna 24-56, med en medelålder på 38 år när de dödade sina intima partners.</p> <p>Typ av data: Självrapporterade enkäter.</p>	<p>Sydkorea</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 83 % av de kvinnliga förövarna som mördade sina intima partners rapporterade erfarenhet av tidig utsatthet för våld av sin manliga intima partner. - Majoriteten av morden inträffade i hemmet.
<p>Kirkwood D, (2003)</p>	<p>Att efterforska olika omständigheter vid mord som begås av kvinnliga förövare.</p>	<p>Design: Kvalitativ och kvantitativ metod. Uppgifter om mordplatsen, metoden som användes vid utförandet av det dödliga våldet och demografiska uppgifter om den kvinnliga förövaren samlades in och analyserades kvantitativt. Kvalitativ djupgående fallanalys.</p> <p>Urval: För att erhålla ett relativt stort urval ingick alla fall där en kvinna (n=86) var med i en utredning av polisen som en förövare i ett mord som inträffat i Victoria mellan 1985-1995. 35 kvinnor hade mördat en intim partner. Åldrar mellan 36-45 år.</p> <p>Typ av data: Polisförhör, vittnesuppgifter och intervjuer.</p>	<p>Australien</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Resultatet påvisade att ungefär 35 fall av offren var en intim partner. - 24 kvinnor som dödat en intim partner hade blivit utsatta för våld av sin partner. - I de flesta fallen hade även misshandeln pågått mellan 10-30 år. - Kvinnorna som mördade upplevde rädsla. - De hade brist på förtroende till rättsväsendet. - Kniv var vanligaste mordvapnet - I två fall hade inte kvinnorna utsatts för våld.
<p>Moen E, Nygren L & Edin K, (2016)</p>	<p>Att beskriva olika aspekter av alla kvinnliga mordfall i Sverige under en 20 årsperiod. Vad särskiljer och kännetecknar de</p>	<p>Design: Kvantitativ ansats med kvalitativ analys. De 65 fallen som mördade sina intima partners analyserades kvalitativt.</p> <p>Urval: 124 kvinnor dömda för mord i Sverige under en 20</p>	<p>Sverige</p>	<p>Resultatet påvisade väsentliga faktorer som har betydelse för kvinnors partnermord.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Upplevt våld (av olika slag) från intim partner (40 procent av kvinnorna som mördade en intim partner).

	kvinnliga förövarna och offren? Vilka omständigheter, kontextuella och relationella egenskaper har kvinnliga mördare?	<p>årsperiod varav 65 kvinnor som mördade sina intima partners. De flesta kvinnor (86%) var svenska medborgare. Förövarna var i åldrarna mellan 16-74 år. Majoriteten i åldersgruppen var mellan 21-50 år.</p> <p>Typ av data: Domar (mellan 1986-2005).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mördade i självförsvar - Det fanns fall där offret riktade vapen mot förövaren. - Hög alkoholkonsumtion bland de kvinnliga förövarna som mördade en intim partner. - Kniv var vanligaste mordvapnet (54 procent). - De flesta kvinnliga förövare erkände sina brott (65 procent). - Vanligaste mordplatsen var i parets gemensamma hem.
--	---	---	--

I uppsatsen ses en faktor som gemensam om den diskuterats i åtminstone fem artiklar och där artiklarna visat överensstämmelse (se tabell 3 nedan). Av de studier som inkluderas har gemensamma faktorer som *utsatthet för våld i relation, psykisk ohälsa, modus operandi* och *alkohol* identifierats. En faktor som inte ansågs vara gemensam, men väsentlig, diskuterar i resultatdiskussionen (*brist på förtroende för omgivningen*). Observera dock att i resultatet nedan diskuterar självförsvar inom kategorin *utsatthet för våld i relation*. Faktorerna mordvapen och mörda hemma diskuterar under rubriken *modus operandi*.

Tabell 3. Gemensamma faktorer

Faktorer	Antal artiklar
Utsatthet för våld i relation	12
Självförsvar	8
Psykisk ohälsa	8
Mordvapen	8
Mörda hemma	9
Alkohol	5

Utsatthet för våld i relation

I samtliga artiklar utom en tycks utsatthet för våld vara den mest förekommande gemensamma faktorn bland de kvinnliga förövarna som mördat sina intima partners (Foster m. fl 1989; Adinkrah 2007; Grant 1995; Pretorius & Bester 2009; Pretorius & Botha 2006; Moen m. fl. 2016; Kirkwood 2003; Bourget & Gagne 2012; Hasselink & Dastile 2016; Roberts 1996; Kim m. fl. 2010). Våldet innefattar allt från fysiskt, psykiskt till sexuellt våld. Det kan enligt materialet stipuleras att kvinnor i första hand mördade som ett svar på våldet och de löpande hoten. Flertalet av dem såg annars sin egen död som oundviklig. I de fall där kvinnor haft lång erfarenhet av våld var morden med största sannolikhet planerade och oftast hemlighållna (Kirkwood 2003; Adinkrah 2000; Adinkrah

2007). Nedan presenteras de två kvinnliga mördarnas beskrivning av våldet de utsattes för av offret:

“When I give the papers to my husband, he stabbed me. This was the fourth time he stabbed me. He stabbed me with a knife.” (Pretorius & Bester 2009 s. 373)

“Um, I had two miscarriages and it was as a result of the abuse. He abused me, very, very much: sexual, physical, verbal ... all in one.” (Pretorius & Bester 2009 s. 373)

“Every day in prison I do aerobics ... every morning, I never skip it. One day when I meet him (the deceased husband) in heaven, I will be so fit and strong ... if he just thinks to lift his hand at me again ... I will hit him so hard, he will see stars – like I did when he hit me ... for years.” (Hasselink & Dastile 2016 s. 19)

En annan beskriver mordet som en sista utväg för att förhindra mannens våld mot både henne och sonen:

“that night he called me terrible names in front of the kids, swore at me ... my son (then 12-years old) want to protect me, so he (the father) hit him (the son) with the fist ... that was when I decided he just had to go. I’ve tried everything, the police, talking to his family ... nothing helped. I was alone against him.” (Hasselink & Dastile 2016 s. 24).

Enligt Adinkrahs (2000) studie med det avvikande resultatet verkar inte tidigare utsatthet för våld vara den främsta orsaken till det dödliga våldet. Detta förklaras med att Fiji inte präglas av partnermord i samma utsträckning som i andra länder (a.a.). Pären bor oftast med partnerns familj som verkar förebyggande och mildrar således kvinnans aggressivitet gentemot mannen. Kvinnors brottsliga deltagande är begränsad, särskilt när det gäller våldsbrott (a.a.).

Ett antal förövare upplevde ett *kontrollbehov* hos den intima partnern som tagit sig uttryck i social isolering och löpande hot. Hoten var riktade mot kvinnorna och deras barn (Foster m. fl 1989; Adinkrah 2007; Grant 1995; Pretorius & Bester 2009; Pretorius & Botha 2006; Moen m. fl. 2016; Kirkwood 2003; Bourget & Gagne 2012; Hasselink & Dastile 2016; Roberts 1996; Kim m. fl. 2010). En av de intervjuade kvinnorna i Pretorius & Besters (2009) studie förklarar enligt följande:

“We had to endure nights, then we were locked in the rain; we had to stand outside without warm clothes; I just folded the little children in my

arms and said 'Lord help me, soften X's heart so that he can open the door for us'. After a long time, when the door opens, then we go in and then I'm just hit again and again and again." (Pretorius & Bester 2009 s. 374)

En deltagare i studien som utfördes av Foster m. fl. (2009) berättade om sin upplevelse av fysiskt våld:

"He had a shoe and he beat me constantly for fifteen or twenty minutes. I thought that I was going to die, I was bleeding all over. I thought that it would never stop-he just kept going-it was never this constant before. He was so jealous." (Foster m. fl. 2009 s. 277)

Våldet och kontrollbehovet som offret utsatte de kvinnliga förövarna för resulterade i att kvinnorna mördade som självförsvar (Kirkwood 2003; Pretorius & Bester 2009; Moen m. fl. 2016; Adinkrah 2007; Hasselink & Dastile 2016; Grant 1995; Foster m. fl. 1989; Roberts 1996). Enligt en specifik studie (Pretorius & Bester 2009) rapporterade samtliga kvinnor att mannens kontrollbehov var motiv bakom mordet. Det var vanligtvis kvinnans enda utväg ur ett förhållande där olika former av våld var ständigt närvarande. De kvinnliga förövarna kunde inte stå ut med situationen. Dagen de mördade hade våldet eskalerat markant, vilket resulterade i att de mördade i självförsvar (Moen m. fl. 2016; Pretorius & Bester 2009). En av de kvinnliga förövarna som intervjuades i Pretorius & Besters (2009) studie beskriver det på följande sätt:

"He told me days on end he is going to kill me, and there was a hammer in the house." (Pretorius & Bester 2009 s. 373).

Psykisk ohälsa

Det råder en samstämmighet mellan studiens artiklar om att psykisk ohälsa tycks vara en gemensam faktor bland de kvinnliga förövarna. Majoriteten rapporterade symptom på posttraumatisk stressyndrom, PTSD (Hasselink & Dastile 2016; Pretorius & Bester 2009; Grant 1995; Pretorius & Botha 2006; Moen m.fl. 2016; Foster m. fl. 1989; Roberts 1996). Symptom som identifierades och kan kopplas till PTSD var rädsla, hopplöshet, trauma, flashbacks, ångest, begränsad kognitiv förmåga och vaksamhet. Den bidragande faktorn till utvecklande av PTSD förefaller vara kvinnornas utsatthet för våld under lång tid. Det illustreras väl av följande citat hämtade ur studiens artiklar.

"Everything plays in front of me like a video I don't know ... I don't know." (Pretorius & Bester 2009 s. 373).

"I dream of that knife all the time." (Pretorius & Bester 2009 s. 373).

Det var inte uteslutande PTSD som identifierades bland de kvinnliga förövarna. Pretorius & Botha (2006) kom fram till att kvinnliga förövare utvecklat somatiska och psykiska besvär i samband med upplevt våld vilket lett till bland annat astma, hjärtproblem, högt blodtryck och cancer. De psykiska besvären däremot visade sig i form av depression och suicidalt beteende (Pretorius & Botha 2006; Bourget & Gagne 2012). Något som även styrks av Foster m. fl. (1989):

“Suicidal ideation occurred during the relationship for 5 of the 12 respondents, and 2 women made actual attempts to commit suicide. One woman denied a desire to kill herself but did point to numerous self-inflicted scars on her forearms.” (Foster m. fl. 1989 s. 281).

Modus operandi

En annan gemensam faktor är att de kvinnliga förövarna nästan uteslutande utfört mordet i offrets eller i det gemensamma hemmet (Moen m. fl. 2016; Adinkrah 2007; Adinkrah 2000; Foster m. fl. 1989; Pretorius & Bester 2014; Bourget & Gagne 2012; Hasselink & Dastile 2016; Kim m. fl. 2010; Grant 1995).

Användandet av kniv som mordvapen var det modus operandi som kunde identifieras bland de kvinnliga förövarna. Detta kunde fastställas i ett flertal artiklar och användes i följande utsträckning: 52,4 procent (Bourget & Gagne 2012), 25 kvinnor (Pretorius & Botha 2006), 65 procent (Moen m. fl. 2016) samt 40 procent (Hasselink & Dastile 2016). Detta stöds av andra studier som dock inte presenterat siffror (Adinkrah 2000; Adinkrah 2007; Kirkwood 2003; Pretorius & Bester)

Alkohol

Alkoholkonsumtion kan konstateras vara vanligt förekommande bland de kvinnliga förövare som mördade en intim partner (Pretorius & Bester 2009; Moen m.fl. 2016; Bourget & Gagne 2012; Pretorius & Botha 2006; Roberts 1996). Enligt Pretorius & Bester (2009) konsumerade de kvinnliga förövarna alkohol före konflikter. Resultatet tyder även på att intensiteten av misshandeln eskalerar när partnern är berusad. Fysiska skador var också mer extrema (a.a.). Enligt studien verkade kvinnliga förövarna ha använt alkohol för att glömma den fysiska och psykiska smärtan från misshandeln. Deltagarna beskriver det på följande sätt (Pretorius & Bester 2009 s. 374);

“...Yes, because every Saturday we drink beer. When he drink, he hit me a lot. Then I also drink for this hitting.”

“I drank. The reason why I drank so much is because I thought, okay, I will not feel it so badly when he hits me.”

“...I started drinking a lot every day. I didn't buy food, I just bought liquor. I even put it behind the headboard in the room so that my husband couldn't drink it. I didn't want them to drink my beer...”

Alkohol användning kan ha höjt sannolikheten för kvinnorna att mörda sina intima manliga partners (Pretorius & Bester 2009; Roberts 1996). I Bourget & Gagnes (2012) studie hade 47,5 procent av de kvinnliga förövarna ett alkoholmissbruk.

Däremot verkar inte alkohol vara en gemensam faktor enligt två studier med avvikande resultat (Hasselink & Dastile 2016; Foster m. fl. 1989). I studien som utfördes av Foster m. fl. (1989) rapporterades endast två fall av konsumtion av alkohol och ingen var berusad vid tillfället de mördade sina intima partners (a.a.). I studien som Hasselink & Dastile (2016) presenterade rapporterades endast en kvinna alkoholkonsumtion.

Sammanfattningsvis verkar det vara ett antal gemensamma faktorer hos de kvinnliga förövarna som mördat sina intima partners. Alla artiklar visade entydigt att mordhandlingen har föregåtts av att kvinnorna utsatts för våld av mordoffret. Det förekommer även andra gemensamma indikatorer såsom psykisk ohälsa och alkohol. Vid fråga om modus operandi tenderar de kvinnliga förövarna att mörda i det gemensamma hemmet och använda kniv som mordvapen.

DISKUSSION

Metoddiskussion

Här diskuteras de svagheter och styrkor som uppmärksammats under processens gång.

Eftersom syftet var att undersöka vilka gemensamma faktorer de kvinnliga förövarna som mördat en intim partner hade, föll metodvalet för systematisk översikt naturligt. Författarna ville erhålla en fördjupning av kunskap inom ämnet, med hjälp av den tidigare forskningen som finns. Det är av betydelse att beskriva en noggrann och tydlig sökningsprocess, eftersom studien ska gå att replikera. Resultatets giltighet kan därmed testas och återskapas, vilket är en av de olika fördelarna med en systematisk litteraturoversikt. En annan styrka som är av betydelse att uppmärksamma är att artiklarna genomgått peer-review och är således granskade av oberoende forskare (Forsberg & Wengström 2016). Detta bör ses som styrka i studien. Författarna inkluderade kvantitativa, kvalitativa och mixade metoder i uppsatsen. Denna metodtriangulering kan ses

som en styrka, eftersom den enligt författarna kan ge kraft till resultatet i uppsatsen.

Författarna har tillsammans med bibliotekarien valt databaser efter relevans för kriminologi. I vissa databaser (*NCJRS, criminology collection och Social science premium collection*) gjordes samma sökning med de olika sökblocken. Dessa utmynnade däremot i högre antal träffar (över 300). Av den anledningen valde författarna att endast söka i *PsycINFO, Web of science core collection* och *ASSIA*. Notera att det finns en risk att relevanta artiklar missades genom att begränsa träffarna. Den begränsade tidsfristen kan således ha styrt tillvägagångssättet i datainsamlingen. Vidare gjorde författarna ett medvetet val att inte begränsa sökningen gällande publiceringsdatum. Fokus låg på att svara på syftet och att inte missa relevanta artiklar som kan vara av betydelse, trots att de är av äldre datum. Under sökningen användes booleska operatörer och trunkering. Detta gjorde sökningen mer effektiv.

När det gäller kvalitetsgranskningen granskades artiklar med hjälp av två granskningsmallar. Detta gjordes gemensamt för att minska risken för misstolkning. Varje artikel tog uppskattningsvis en timme att granska. Författarna ville inte missa att granska bärande delar som kan ha varit av betydelse för indelning av kvalitetskategorier. Artiklarna bedömdes som antingen av hög eller måttlig kvalitet. Detta bör ses som en styrka och som således ökar trovärdigheten i uppsatsen där både validiteten och reliabiliteten kan anses vara på hög nivå. Författarna hade dock en viss svårighet med att hitta en granskningsmall för både kvantitativa artiklar och artiklar med mixad metod, men som till slut kunde påträffas på Folkhälsomyndighetens (2017) sida.

En annan styrka är att artiklarna som inkluderades i litteraturstudien hade genomförts i Ghana, USA, Sydafrika, Kanada, Sydkorea, Australien, Fiji och Sverige. Detta medför således en stor geografisk spridning och bör därmed ses som en styrka för studiens överförbarhet.

Trots styrkor med metodvalet finns det brister som är viktiga att fästa avseende vid. Forskarnas roll under processens gång är något som diskuterats löpande. Detta gjordes eftersom det förelåg en medvetenhet kring förförståelsen och att inte egna tolkningar och värderingar ska vägas in i arbetet. Detta skulle påverka interbedömarreliabiliteten i uppsatsen och skulle i så fall anses som låg (Bryman 2008). Däremot kan det konstateras att författarnas drivkraft uppstod med hjälp av förförståelsen. Det förelåg en viss föreställning om att kvinnor som mördar gör det som ett svar på tidigare våld eller för att erhålla status. Det fanns dock inte en medvetenhet kring att det i genomsnitt mördas fyra män i en partnerrelation av en kvinna, i Sverige. Av den anledningen riktades fokus mot att det fanns ringa forskning i en svensk kontext, vilket enligt författarna bör

utökas. Av den forskning som tagits fram är endast en artikel utifrån en svensk infallsvinkel.

En annan brist som beaktades med stor försiktighet är tolkning av diverse originalartiklar, som kan begripas olika om fler än en författare tolkar. Av den anledningen analyserades artiklarna gemensamt och diskuterades i de fall där tolkningsutrymme fanns. På så sätt minskas risken för bias.

Författarna gjorde ett medvetet val kring att inte begränsa litteratursökningen i form av länder. Detta resulterade dock i att artiklarnas skilda kulturella gemensamma faktorer som presenterats, inte är generaliserbara.

Som tidigare benämnts är ämnet svårundersökt. Författarna lade inte en gräns på antalet artiklar som skulle inkluderas. I uppsatsen inkluderades tolv artiklar. Detta kan ses som en svaghet då resultatet inte baseras på ett bredare underlag. Det har däremot funnits en strävan mot att inkludera all relevant forskning som hittas inom ämnet, däremot kunde det fastslås att av den forskning som hittats diskuterades samma återkommande teman (*utsatthet för våld i relation, psykisk ohälsa, modus operandi och alkohol*). Författarna konstaterade att det inte framkom nya teman eller kategorier och av den anledningen mättes resultatets kategorier med data. I ett flertal artiklar var respondenterna inte dömda, vilket gjorde att de exkluderades.

En annan viktig aspekt att uppmärksamma är Akindrahs (2007) studie som diskuterade varför det är få fall som klassificeras som partnermord i Ghana. Författaren belyser att fler blivit klassificerade som olyckor, självmord, sjukdom eller andra dödsorsaker. Detta förklaras med att ett flertal av de mördade inte obduceras vilket gör det svårt att fastställa den exakta dödsorsaken i många fall. Av den anledningen är det viktigt att fästa avseende vid att det var få fall som studerades i studien och av den anledningen går det inte att generalisera.

Sammanfattningsvis kan studiens validitet och reliabilitet bedömas som tillräcklig. Däremot kan tidsfristen ha begränsat studiens utförande på ett mer adekvat sätt.

Resultatdiskussion

Uppsatsens syfte var att undersöka de gemensamma faktorer kvinnor har som mördar sina intima partners. Av materialet i uppsatsen går det att konstatera att det föreligger fler likheter. Erfarenhet av utsatthet för våld verkar vara den mest förekommande gemensamma faktorn (Foster m. fl. 1989; Adinkrah 2007; Grant 1995; Pretorius & Bester 2009; Pretorius & Botha 2006; Moen m. fl. 2016; Kirkwood 2003; Bourget & Gagne 2012; Hesselink & Dastile 2016) och efterföljs av gemensamma faktorer såsom psykisk ohälsa, mord i hemmiljö, användning av kniv som mordvapen och alkoholkonsumtion.

Den kvinnliga brottsligheten har ökat sedan 70-talet (Brå 2017). Ökning av kvinnor som begår brott kan bero på den förhöjda jämställdheten i samhället. Kvinnors ökade engagemang på arbetsmarknaden kan skapa situationer och därmed öka sannolikheten för kvinnor att bli vinningslystna, våldsamma, och brottsinriktade. På senare tid har det inträffat en förändring i tyckandet, *den generella uppfattningen*, om kvinnan som "svag" och "samvetsgrann", där kvinnan möjligtvis kan uppleva ett större mod att uttrycka sig på ett brottsligt sätt i förhållande till tidigare. Även om det inte är bevisat att en ökad jämställdhet skulle innebära att kvinnor begår fler grova brott (Ekbom m. fl. 1992, refererat i Bergström, 2000) är det svårt att ignorera Adinkrah (2000) studie som beskriver kvinnornas begränsade brottsliga deltagande som en bidragande faktor till att landet inte präglas av våldsbrott utförda av kvinnliga förövare. Data visar att över 98 procent av de fängelseintagna var manliga. I Fiji exempelvis, existerar tydliga könsmissiga skillnader i socialiseringen vilket resulterat i lägre frekvens av kvinnlig brottslighet. I Fiji råder det en macho subkultur där män förväntas hävda sin maskulinitet genom övermod och fysisk styrka (a.a.). De män som uppvisar tecken på tveksamhet blir belagda och märkta som svaga (a.a.). Kvinnor förväntas vara i en underordnad position, nära hemmet och ha en intensiv interaktion med vuxna som observerar kvinnan (Adinkrah 2000). Kulturellt definierade idealbilder om kvinnlighet och maskulinitet utgör en särskild tro på vad som är lämpligt respektive olämpligt beteende för män och kvinnor.

Kvinnlig brottslighet kan diskuteras i all oändlighet. Det kan mycket väl vara så att kvinnor visst begår, och har begått lika mycket brott som män, men som inte upptäckts i lika hög utsträckning. Detta kan motiveras av att kvinnliga förövare tenderar att begå brott utanför den offentliga miljön och kan därmed dölja sin brottslighet bättre.

Enligt studien som Grant (1995) utförde dömdes inte någon av de 13 kvinnliga deltagarna för överlagt mord. Detta indikerar att domstolarna beaktat att de kvinnliga förövarna inte planerat att mörda och således handlat i självförsvar. Majoriteten av de kvinnliga förövarna hade dessutom ringt till polisen och angivit sig själva (a.a.). Med detta sagt hade de kvinnliga förövarna möjligtvis inte mördat om de inte utsattes för våld av offret. Det är svårt att inte påstå att offret provocerat fram det dödliga våldet genom provocerande handlingar (Wolfgang 1957). I ett mordfall har offret alstrat fram händelsen genom att bruka våld av olika slag gentemot förövaren. Offret uppmuntrar därmed handlingen, förövaren begår sedan brottet (a.a.). En provokation kan leda till ett våldsamt agerande och resultera i dödligt våld, vilket tydligt visas i samtliga studier (Foster m. fl. 1989; Adinkrah 2007; Grant 1995; Pretorius & Bester 2009; Pretorius & Botha 2006; Moen m. fl; Kirkwood 2003; Bourget & Gagne 2012; Hasselink & Dastile 2016; Roberts 1996; Kim m. fl. 2010).

Traumatiska upplevelser kan i förlängningen leda till att förövaren tillägnar sig nya tankesätt. Det kan ibland gå så långt att förövaren ifrågasätter sin bedömningsförmåga i olika situationer, och därmed kan utforska nya alternativa reaktioner som en form av överlevnadsinstinkt. Vad som inte skulle anses vara självklart, kan framstå som det och samtidigt som en möjlighet att rädda sig själv. Detta kan ske genom att mörda ett offer som annars hade varit kapabel till att mörda, så kallade *would-be murderers* (Wolfgang 1957). Detta är speciellt relevant med vetskapen om att de flesta som mördar faktiskt är män (Bourget & Gagne 2012). Män är i regel mer benägna att inleda fysiskt våld mot kvinnor. Av den anledningen är begreppet *victim precipitated* mer lämplig till att förklara kvinnliga mördare enligt Suonpää & Savolainen (2019):

“First, the gender interaction hypothesis assumes that, regardless of the intimacy of the relationship, homicides involving female offenders and male victims are more likely to be victim precipitated. In other words, according to this hypothesis, intersexual (as opposed to intrasexual) killings by women are more likely to be victim precipitated because men in general, not just male partners, are more likely to instigate physically violent episodes with women.” (Suonpää & Savolainen 2019 s. 3).

Studier som använt begreppet *victim precipitated* som förklaringsmodell har dock mött kritik av orsak att den skuldbelägger brottsoffret (Fattah 1991; Mieke 1985). I uppsatsen appliceras teorin som en förklaringsmodell för hur olika handlingsätt av offret kan anses vara en förstärkande faktor till utsatthet. Teorin har som syfte att förhindra framtida utsatthet för kriminella handlingar enligt Mieke (1985) och således fungera som hjälpmedel för att undvika riskfyllda situationer.

Hittills kan det konstateras att offret därmed bidragit till att kvinnan begår dödligt våld i en intim relation, oftast på grund av utsatthet för våld av olika slag. För att lättare förstå varför kvinnor begår ett så fasansfullt brott kan ‘*the battered woman syndrome*’ vara en applicerbar hypotes. Kvinnor mördar vanligtvis i självförsvar och för att stoppa våldet de utsätts för av den intima partnern. De vill inte att offret ska dö (Grant 1995; Kirkwood 2003; Foster m. fl. 1998). Detta styrks speciellt av studierna som utfördes av Grant (1995) där majoriteten av kvinnorna ringde till polisen och berättade vad de gjort och av Moen m. fl. (2016) där majoriteten faktiskt erkänt mordet. Detta indikerar starkt på att ett flertal av kvinnliga förövare mördar för att de upplever att de inte har annat val.

Enligt Walker (1979) tenderar vissa kvinnor att stanna kvar i en våldsamt relation på grund av *lärd hjälplöshet*. Att depression och passivitet kan vara en

orsak av den ständigt upplevda viktimiseringen (a.a.). Artiklarna visar att kvinnan bland annat stannar kvar på grund av att de inte trodde att de kunde lämna mannen, eftersom ingen skulle skydda dem från att bli dödade:

“The women had left the relationship or tried to leave on several occasions; they had sought assistance from police, friends and family over the years. They were tracked down, punished and threats were made against those who tried to help them. Women in these situations came to believe there was no escape and constantly feared they would be killed.” (Kirkwood 2003 s. 158).

I andra fall var de kvinnliga förövarna övertygade om att mannen skulle ändras med tiden (Grant 1995). Detta styrks av Walkers (1979) hypotes om att den kvinnliga förövaren förtröstar sig med att förhållandet kan räddas. Detta görs inom den tredje fasen, *loving contrition*.

“The women described their inability to leave the relationship due to financial constraints, an unwillingness to give up everything they had worked for, and strong convictions that the man would change in time.” (Grant 1995 s. 324).

De kvinnliga förövarna kunde inte vänta tills det oundvikliga skulle inträffa. På grund av skillnader i styrka hos kvinnor och män, kan ett försvar med enbart våld under en attack leda till en eskalering av våldet och således risken för att dödas. Det är under *‘acute battering incident’* fasen som kvinnan dödar mannen. Något som även konstateras av Walker (1989 s. 65) *“The batterer would rather kill, or die himself, than separate from the battered woman”*. Utan tillräckliga resurser kan det potentiellt medföra en farlig situation. Det går inte att undgå tanken att det blir svårt för kvinnor i en våldsamt relation att lämna säkert. Med detta sagt kan det vara värt att nämna en faktor som identifierats i få artiklar. På grund av diskrepans mellan artiklarna har inte *brist på förtroende för omgivningen* presenterats som en gemensam faktor (Hasselink & Dastile 2016; Pretorius & Bester 2009; Kirkwood 2003). Kvinnor har både på micro och macronivå försökt att söka hjälp för att klara av att lämna den misshandlande partnern. De får sällan hjälp vilket leder till brist på förtroende för omgivningen. En av de kvinnliga förövarna som Hasselink & Dastile (2016) intervjuade beskrev det på följande sätt;

“I reported five or six cases of abuse to the police, but they never did anything, because my husband held a higher ranked (in the military) than they (the police officers) did ... so they were scared of him. My husband was known in the community, he had money, status and a good house. The policemen asked me if I really want to lose my house and good lifestyle ... and if I really want to remove the breadwinner from his

family and deprive my children of a good home and a farther. He (the husband) used to give the policemen beers when they left the house.”
(Hasselink & Dastile 2016 s. 19)

Eftersom den främsta gemensamma faktorn till att kvinnor mördar sina intima partners är att de tidigare utsatts för våld, kan social kognitiv inlärningsteori vara förklarande och således applicerbara teorier. Enligt teorin föder våld i sin tur våld. Påståendet grundar sig i förtryck, som i förlängningen ökar sannolikheten för en negativ påverkan på självkänslan. Något som i sin tur blir en medverkande kraft till ytterligare våld (Bandura 1977). De kvinnliga förövarna lär sig genom att observera andra, i synnerhet deras intima partner som kan verka som en modell för hur hon ska bete sig. Observationen leder till erhållande av nya handlingssätt som kan användas i olika situationer. En kvinna i ett våldsamt förhållande, kan lära sig att använda våld som ett resultat av misshandel, eftersom partnern löpande använt detta handlingssätt för att bland annat erhålla känslomässiga behov (Loinaz m. fl. 2017; Caman m. fl. 2016; Weizmann-Henelius m. fl. 2012). Sutherland m. fl. (1992) anmärker att individens läroprocess kan inträffa enskilt och inte nödvändigtvis i täta grupper. När ett kriminellt beteende lärs in inkluderas bland annat tekniker på hur ett brott ska begås (Sutherland m. fl. 1992). Detta styrks av Moen m. fl. (2016), Grant (1995) & Foster m. fl. (1989) som påvisade att de kvinnliga förövarna själva hade hotats med ett vapen vid någon tidpunkt innan mordet utfördes och kvinnorna hade dessutom tillgång till mannens vapen i hemmet (Roberts 1996; Adinkrah 2000; Pretorius & Botha 2006).

En väsentlig faktor som de kvinnliga förövarna har gemensamt är att alla mördat sina intima partners. De har begått ett obarmhärtigt brott som fått författarna att reflektera över deras konsekvenstänk. Specifikt eftersom Bandura (1977) poängterar att andras handlingar, i detta fallet mannens våldsamma beteende, kan fungera effektivt för en kvinnas förmåga att förutse sannolika konsekvenser och möjliga förutsättningar av sitt handlande. Det går inte att komma ifrån tanken att kvinnor som mördat gjort detta som en möjlig förutsättning och för egen vinning, eller att mannens våldsamma beteende resulterat i att kvinnornas konsekvenstänk påverkats. Särskilt, eftersom kvinnors *kognitiva kontroll* inte verkar vara befogat. Att de granskar olika handlingssätt på vägen har på ett sätt konstaterats i form av att de är medvetna om risken att lämna sin intima partner. I andra fall har det inte framkommit om de granskat andra handlingssätt på vägen, vilket kan ha lett till erhållande av konsekvens. Detta, till följd av att konsekvenstänkandet påverkats negativt. I ett flertal artiklar diskuteras de kvinnliga förövarnas utsaga om att de mördat som en sista utväg, och inte för att de själva ville det.

Sutherland m. fl. (1992) poängterar att det specifika motivet bakom ett brottsligt beteende har en bakomliggande orsak som formas av hur människorna runt

omkring individen fastställer lagen. För kvinnliga förövare i samtliga studier var mord en sista utväg, vilket innebär att de tagit lagen i egna händer utan att ta hänsyn till omständigheterna eller konsekvenserna av sitt agerande. Enligt Kim m. fl. (2010) är koreanska och japanska kvinnor ovilliga att prata om sina upplevelser av våld i hemmet, på grund av den kulturella synen och de mansdominerade hushållen. Individen förblir brottslig för att kontexten personen befinner sig i är omringad av lagbrytare (a.a.). Kvinnliga förövare som haft närstående som utfört kriminella handlingar och som de således associerat sig med, kan påverka deras inläring positivt gällande det brottsliga beteendet (a.a.).

Sutherland m. fl. (1992) menar att ett beteende kan vara inlärt genom en interaktion med andra människor som sker med hjälp av en kommunikationsprocess. Om kommunikationen präglas av våld kan det resultera i en försämrad kommunikationsprocess. Den kvinnliga förövaren övertar mannens roll och utövar själv våld (a.a.). Akers (1998) fokuserade på fyra antaganden som leder till att en individ engagerar sig i ett brottsligt beteende.

Enligt *differentiell förstärkning* tenderar ett kriminellt beteende att fortsätta om individen oftare möts av förstärkning snarare än av straff. De kvinnliga förövarna presenteras i media som ett 'idealt offer' snarare än en förövare. En kvinna som utsätts för våld i relation uppfattas som underlägsen och svag som i sin tur kan leda till att omgivningen ger skäl för det dödliga våldet. Detta, eftersom den stereotypa bilden av kvinnliga mördare oftast tystas ned med att hon mördar av rädsla, självförsvar eller av ren desperation (Yourstone m. fl. 2008) och därmed neutraliseras kvinnans skuld i våldet (Pelvin 2017). Teorin '*the battered woman syndrom*' är även den ett exempel på förstärkning snarare än ett straff. I vissa fall kan kvinnan ses och betraktas som ett offer, vilket kan resultera i en förvrängd straffrättslig påföljd. Detta ses specifikt i studien som nämndes tidigare (Grant 1995). Kvinnorna dömdes i vissa fall inte för mord, eftersom de anses ha mördat i självförsvar (a.a.). Detta illustrerar återigen förstärkande och förmildrande omständigheter vilket inte skulle fungera särskilt avskräckande.

Differentiell association handlar om att individen associerar sig med andra som begår brott. Genom att se mordet som ett självförsvar eller som resultat av utsatthet för våld, har kvinnliga förövaren associerat sig med sin partner som begår brott gentemot henne (före mordet), vilket leder till att hon *observerar* och modellerar partners kriminella beteende. Detta sker speciellt om kvinnan ser upp till individen (Akers 1998). Genom *positiva och neutraliserande definitioner* lär sig den kvinnliga förövaren att brottet är önskvärt och moraliskt accepterat. Beroende på vilken situation hon befinner sig i kan handlingen vara ursäktad, nödvändig och motiverad (a.a.). Något som skulle ursäktas av lagen

om kvinnor i sin tur mördar i självförsvar där *omständigheterna är uppenbart oförsvarliga* (24 kap. 1§ Brottsbalken). Därmed går det inte att komma ifrån risken att den kvinnliga brottslingen får en förväxlad förövare-offer status.

Utifrån materialet som samlats in i uppsatsen går det att konstatera att psykisk ohälsa är en gemensam faktor för de kvinnliga förövarna (Hesselink & Dastile 2016; Pretorius & Bester 2009; Grant 1995; Pretorius & Botha 2006; Moen m.fl. 2016; Foster m. fl. 1989; Roberts 1996; Bourget & Gagne 2012)). Det går däremot inte att dra slutsatsen om huruvida den psykiska ohälsan existerade innan utsattheten för våld i relation eller om det är ett resultat av vad de kvinnliga förövarna utsatts för. I enlighet med Walkers (1979) påstående går det möjligtvis att sluta sig till att majoriteten av de kvinnor som faktiskt mördar sin partner utvecklar PTSD. Detta, eftersom hypotesen förväntas förklara de symptom som uppkommer efter fysiskt, sexuellt och/eller psykiskt våld i ett intimt förhållande, genom de sju faktorer som kännetecknar syndromet. Att regelbundet växla mellan *acute battering incident* och *loving contrition* kan leda till att de kvinnliga förövarna utvecklar ett kliniskt psykologiskt tillstånd som kännetecknas av bland annat återupplevelser av traumat, social isolering och vaksamhet (Walker 1979). Det är däremot inte alla kvinnor som utvecklar syndromet.

Vidare bör det beaktas kring en del resultat som återfunnits i artiklar som i första hand avsett psykisk ohälsa. Det har flitigt diskuterats kring Bourget & Gagnes (2012) studie där psykisk ohälsa endast kunde konstateras hos 19 kvinnor, eftersom i de fall där svar saknades räknades som bortfall. Siffrorna måste tydas med viss försiktighet, eftersom ett litet urval kan påverka studiens externa validitet. En annan studie som Kim m. fl. (2010) utförde presenterades inte någon slutsats om de kvinnliga förövarnas psykiska ohälsa. Detta har ifrågasatts, eftersom majoriteten av deltagarna (82.9 procent av de 98 som deltog) har utsatts för våld i relation. Detta anträffas även i Kirkwoods (2003) studie där psykisk ohälsa inte benämns.

Författarna har även resonerat kring om studiernas genomförande i de olika länderna kan ha påverkat studiens inriktning eller om studiernas syfte kan ha påverkat insamlingen. Detta kan i sin tur påverka studiens generaliserbarhet.

Alkoholkonsumtion förefaller att vara en gemensam faktor bland de kvinnliga förövarna (Pretorius & Bester 2009; Moen m.fl. 2016; Bourget & Gagne 2012; Pretorius & Botha 2006; Robert 1996). De drack i hopp om att glömma den fysiska och psykiska smärtan som våldet förorsakat. I studierna framställdes offrens alkoholkonsumtion som en bidragande faktor till våldsutövande gentemot förövarna. I vissa fall ansågs offrets alkoholkonsumtion som en orsak till våldet och av den anledningen ursäktades offrets handlingar. På detta sätt kan *lärd hjälplöshet* förklara varför kvinnor låst sig vid våldsamma relationer.

Utifrån social inlärningsteori kan alkoholkonsumtionen förklaras som ett omedvetet inlärt beteende av en närstående (i detta fall partnern).

När det kommer till själva tillvägagångssättet kan det, enligt artiklarna, konstateras att kvinnor tenderar att mörda inomhus. Detta utgjorde en gemensam faktor bland de kvinnliga förövarna (Moen m. fl. 2016; Adinkrah 2007; Adinkrah 2000; Foster m. fl. 1989; Pretorius & Bester 2014; Bourget & Gagne 2012; Hasselink & Dastile 2016; Kim m. fl. 2010). Valet av mordplats och mordvapen kan vara indikator på en planerad handling. Då det konstaterats att kvinnliga förövare oftast utför det dödliga våldet som en reaktion, oftast i *acute battering incident* eller i affekt, kan planering ifrågasättas. Detta styrks av Hasselink & Dastile (2016) enligt följande citat:

“...women barely give a warning before murdering their intimate partners, and that most female perpetrators never give indicators that might predict lethal behaviour.” (Hasselink & Dastile 2016 s. 24).

I majoriteten av morden där kvinnan befunnits vara förövaren har det skett, som tidigare nämnts, i en hemmiljö och med en kniv som vapen. Att det skett i hemmiljö kan möjligtvis förklaras av att förövaren upplever *brist på förtroende för omgivningen*. En annan reflektion är att mörda i hemmiljö kan ses som en bekväm plats, där bråk kan eskalera utan gränser eller rädsla för att skapa uppståndelse som, exempelvis på en öppen gata. Det kan ha skapats en våldsam miljö i hemmet som också är begränsad till hemmet. Citatet nedan belyser en deltagares upplevelse:

“Once he took me and my kids to my parents. I was wearing sunglasses because I had a black eye. My son pulled off the glasses while my husband was still there. I made an excuse to my mother. My husband left, but he came right back and took us all home. He didn't want my mother to press further; he didn't want me to confide in my family “ (Foster m. fl. 1989 s. 7).

Vidare är det större sannolikhet att förövaren känner sig “trängd” bakom stängda dörrar. Kniv i hemmet är det “vapen” som även är ett befogat innehav och därav lätt tillgängligt. Detta styrker det faktum att denna typ av mord inte ofta är planerade dåd.

Det är av betydelse att vara kritisk till studiernas resultat. Kritik har varit relevant i studien som Grant (1995) utfört då det utifrån syftet går att konstatera att författaren, i tidigt skede, haft en färgad uppfattning, som kan ha påverkats av dennes förförståelse. Detta kan i sin tur ha lett till ett icke tillförlitligt resultat som därav påverkat studiens reliabilitet. Neutralitetsprincipen kan anses ha brustit inledningsvis. Den samlade informationen anses av den orsaken som

osäker och bör beaktas kring.

I en annan studie (Akindrah 2000) tog forskaren del av ett fåtal fall som var uppmärksammade i tidningen *The Daily Graphic* vilket kan ha påverkat studiens reliabilitet avsevärt. Vokabulär som används i en tidning respektive en förundersökning har så pass markant skillnad, att färgad påverkan av resultat inte kan uteslutas. En tidning är dessutom skapad för att nå ut till så många läsare som möjligt, vilket inte en förundersökning är.

I en annan studie som Foster m. fl. (1989) utförde bör beaktning kring generaliserbarheten av resultatet göras. Detta på grund av ett litet urval. Författarna är även kritiska till självrapportering om mord. Tillförlitligheten är av den anledningen tveksam, eftersom det finns liten möjlighet att verifiera informationen. Litet urval kan även göra intryck på studiens externa validitet.

Brister i resultatet kan förklaras på många olika sätt. Brister i utredningsskedet som anledning förekommer i Bourget & Gagne (2012) analys. Exempelvis har obduktionsrapporter inte alltid varit lika utförliga som polisrapporter. En trolig anledning till detta är att obducenten begränsat besvärade detaljer för åtalet, allt till kvinnans fördel. Detta styrker alltså den generella uppfattningen om kvinnan som offer, med eller utan ett mordåtal i bagaget.

Den sammanlagda bedömningen är att kvinnors partnermord präglas av utsatthet för våld, i ett överlevnads taktiskt tänk. Partnervåld överlag är inte dominerat av kvinnor. Männen, däremot, står för 85 procent av våld i en relation (Brå 2009). Män mördar sina intima partner av svartsjuka, påtvingad separation eller av dominans (Kirkwood 2003; Diem & Pizarro 2010; Tyson m. fl. 2017; Wilson, Johnson & Daly 1995; Goetting 1989; Serran & Firestone 2004; Belfrage & Rying 2004; Dobash & Dobash 2011).

KONKLUSIONER

Studien har identifierat var det brister i processen från att ett problem i en relation uppstår till att ett mord utförs av en kvinna. Vidare har studien bidragit till kartläggning av de mönster som påträffas hos kvinnliga mördare. Luckor som finns är de förutfattade meningarna som föreligger om kvinnliga förövare. Det kan konstateras att det kvarstår synnerligen mycket arbete för att fylla de kunskapsluckor som finns rörande dödligt våld i relation.

Författarna noterar att det krävs tydlig fokus på partnervåld. Detta, eftersom kvinnor enligt tidigare forskning mördar sin misshandlande intima partner, oftast i självförsvar och mannen i sin tur av svartsjuka och behov av kontroll.

Det leder till en tydlig tudelning där kvinnan är det 'ideala offret' och mannen en 'förövare', oavsett ställning. De på förhand utformade meningarna vinner varken mannen eller kvinnan på, av den orsaken att de hindrar den individuella situationen och följaktligen individens egna berättelse från att vara erigio. Detta medför att individen inte erhåller hjälp som denne behöver och samhällsinsatser riskerar således att adresseras fel.

Idag krävs att de våldsutsatta kvinnorna själv ska ta kontakt med olika instanser för att få den hjälp de behöver, såväl kvinnojour som socialtjänst. Av den anledningen vore det lämpligare om möjligheterna för stöd och hjälp utökas, främst för kvinnor som inte vet var hjälpen finns eller för de som inte hunnit bygga upp ett socialt nätverk. Beroende på livssituationen varierar behoven. Det går därför inte att undkomma betydelsen av behov som finns av att uppmärksamma kvinnor som utsätts för våld i nära relation. Den nyanserade och vetenskapliga bilden som uppsatsen eftersträvade att bidra med bör öka möjligheterna för brottsförebyggande åtgärder i relation till problemet. För att orka bryta det våldsamma förhållandet behöver kvinnorna hjälp i god tid. Det bör därför finnas en speciell instans i varje kommun med utbildad personal inom våld i nära relation, som kan hjälpa de utsatta kvinnorna med allt från ekonomi till polisiär hjälp. En annan möjlig förebyggande åtgärd vore att i tidigt skede fånga upp och identifiera våld i nära relationer inom social och hälsovården.

För vidare forskning rekommenderas studier som uppmärksammar manligt offer i relationsproblem, och studier som ökar förståelsen för insatser som kan verka förebyggande för partnermord. Detta genom att göra en utvärdering om insatsernas effektivitet.

REFERENSER

Artiklar som finns i resultatet markeras med en asterisk [*]

*Adinkrah M, (2007) Women Who Kill Their Husbands: Mariticides in Contemporary Ghana. *Aggressive behaviour*, 33, 526–536.

*Akindrah M, (2000) Female-perpetrated spousal homicides. The case of Fiji. *The journal of criminal justice*, 28, 151-161.

Akers R L, (1998) *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Boston, Northeastern University Press.

Akers R L, & Sellers C . S, (2004) *Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application* (4th edition). Los Angeles, Roxbury Publishing.

Amir M, (1968) Victim precipitated forcible rape. *Journal of criminal law and criminology*, 58 (4), 493-502

Bandura A, (1977) "Social Learning Theory". Espasa Libros.

Bergström G, (2000) *Kriminalitet som livsstil*. Stockholm, Johansson & Skyttmo förlag.

Belfrage H, & Rying M, (2004) Characteristics of spousal homicide perpetrators: a study of all cases of spousal homicide in Sweden 1990–1999. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 14, 121-133.

*Bourget D, Gagné P, (2012) Women Who Kill Their Mates. *Behavioral Sciences and the Law*, 30: 598–614.

Brottsbalken, 1962:700

Brottsförebyggande rådet, Brå, (1999) *Kvinnors brottslighet*. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå, (2007) *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Författare: Mikael Rying. Rapport 2007:6. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå, (2009) *Våld mot kvinnor och män i nära relationer*. Författare: Klara Hradilova Selin. Rapport 2009:12. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebygganderådet, Brå, (2017) *Brottsutveckling i Sverige fram till år 2015*. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.
>https://www.bra.se/download/18.4a33c027159a89523b1ae6a8/1494921154159/2017_5_Brottsutvecklingen_i_Sverige_fram_till_ar_2015.pdf< (2019-04-10).
- Brottsförebyggande rådet, Brå, (2019) *Mord och dråp*.
><https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/mord-och-drap.html>< HTML (2019-04-03)
- Bryman A, (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm, Liber AB
- Caman S, Howner K, Kristiansson M, Sturup J, (2017) Differentiating intimate partner homicide from other homicide: A Swedish populationbased study of perpetrator, victim, and incident characteristics. *Psychology of Violence*, 7, 306-315.
- Carlen P, (1985) *Criminal women*. Cambridge, MA, Polity Press.
- CODEX, (2019) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. ><http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>< PDF (2019-05-13).
- Daly M, & Wilson M, (1988) *Homicide*. New York, Aldine de Gruyter.
- Diem C, Pizarro J, (2010) Social Structure and Family Homicides. *Journal of Family Violence*, New York, 25, 5, 521-532.
- Dobash, R. E, Dobash R, (2011) What were they thinking? men who murder an intimate partner. *Violence Against Women*, 17 (1), 111-134.
- Dobash R. E, Dobash, R. P, Cavanagh K, Lewis R, (2004) 'Not an Ordinary Killer— Just an Ordinary Guy: When Men Murder an Intimate Woman Partner', *Violence Against Women*.
- EPHPP, (2018) *EPHPP, Effective Health Practice Project*
><https://merst.ca/ephpp/>< HTML (2019-05-18)
- Ekbom T, Engström G, Göransson B, (1992) *Brott, straff och kriminalvård*. Stockholm, Natur och Kultur.

- Ekström E, (2006) *En jämförelse av brottsituationen mellan män och kvinnor som har dödat*. Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Eliasson M, (2000) *Mäns våld mot kvinnor: en kunskapsöversikt om kvinnomisshandel, våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm, Natur & kultur.
- Fattah E A, (1991) *Understanding Criminal Victimization*. Scarborough, Prentice-Hall Canada.
- Folkhälsomyndigheten, (2017) *Handledning för litteraturöversikter. Förutsättningar och metodsteg för kunskapsframtagande baserat på forskningslitteratur vid Folkhälsomyndigheten*.
<<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/94c7c7cd41ca43b4be207c9b8c78df07/handledning-litteraturoversikter.pdf>> PDF (2019-05-14).
- Forsberg C, & Wengström Y, (2016) *Att göra systematiska litteraturstudier: Värdering, analys och presentationer av omvårdnadsforskning* (4. uppl. ed.). Stockholm, Natur & Kultur.
- Forsman B, (1997) *Forskningsetik: en introduktion*. Lund, Studentlitteratur.
- *Foster A L, Christine M V, Fogel I C, (1989) Factors present when battered woman kill. *Issues in mental health nursing*, 10:3-4, 273-284.
- Friberg F, (2012) *Användbara texter*. 1:b Segesten, K.(Red) *Dags för uppsats vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (2:a upplaga). Lund, Studentlitteratur
- Ganpat S, Granath S, Hagstedt J, Kivivuori J, (2011) *Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden: A first study on the European homicide monitor data*: Brottsförebyggande rådet/The Swedish National Council for Crime Prevention.
- Gender Equality Index, (2017) *Progress in gender equality in Sweden, 2005-2015*.
><https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2017-swede>< HTML (2019-04-11)
- Goetting A, (1989) Men Who Kill Their Mates: A Profile. *Journal of Family Violence*, 4, 3.
- *Grant A C, (1995) Women Who Kill: The Impact of Abuse. *Issues in Mental Health Nursing*, 16(4), 315-326.

*Hasselink A E, & Dastile P, (2014) A criminological assessment on South African women who murdered their intimate male partners. *Department of Criminology and Security Science, School of Criminal Justice, College of Law, University of South Africa, UNISA*

Isdal P, (2001) *Meningen med våld*. Stockholm, Gothia.

Jeffery R C, (1965) Criminal Behavior and Learning Theory. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 56 (3), 294-300.

Jurik N C, & Winn R, (1990) Gender and homicide: A comparison of men and women who kill. *Violence and Victims*, 5 (4), 227-242.

Karolinska Institutet (2019) *Användbara databaser och webbplatser*.
><https://kib.ki.se/soka-vardera/soka-information/anvandbara-databaser-och-webbplatser>< HTML (2019-05-10)

Khan K, Kunz R, Kleijnen J, Antes G, (2003) Five steps to conducting a systematic review. *Journal Of The Royal Society Of Medicine*, 96(3), 118-121.

*Kirkwood D, (2003) Female Perpetrated Homicide in Victoria Between 1985 and 1995. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 36(2), 152-172

*Kim B, Titterington B V, Kim Y, Wells B W, (2010) Domestic violence and South Korean Women: The cultural context and alternative experiences. *Violence and victims*, 25, 6.

Kordon S, Wetterqvist A, (2010) *Gärningsmannen är en kvinna. En bok om kvinnlig brottslighet*. Stockholm, Blue publishing

Lander I, Pettersson T, Tiby E, (2011) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund, Studentlitteratur

Loinaz I, Marzabal I, Andrés-Pueyo A, (2018) Risk factors of female intimate partner and non-intimate partner homicides. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 10, 49-55.

Malmö Universitet, (2019) *Sökguider från Malmö Universitet*.
><http://libguides.mau.se/c.php?g=196368&p=1290899>< HTML (2019-04-15)

Malterud K, (2011) *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning. En introduktion*. Lund, Studentlitteratur.

Matsueda R L, (1988) The current state of differential association theory. *Crime and Delinquency*, 34: 277-306.

Mellgren C, Fritz V M, Tiby E, (2018) *Kriminologi: en studiehandbok*. Lund, Studentlitteratur.

Miehe T D, (1985) The Myth or Reality of Victim Involvement in Crime: *A Review and Comment on Victim-Precipitation Research, Sociological Focus*, 18(3), 209-220.

*Moen E, Nygren L, Edin K, (2016) Volatile and Violent Relationships Among Women Sentenced for Homicide in Sweden Between 1986 and 2005. *Victims & Offenders*, 11:3, 373-391.

Nationellt centrum för kvinnovåld (NCK), (2018) *Våld i samkönade relationer*. ><http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-samkonade-relationer/>< HTML (2019-04-10)

Pelvin H, (2017) The “Normal” Woman Who Kills: Representations of Women’s Intimate Partner Homicide. *Feminist Criminology* 1-22.

Petticrew M, Roberts H, (2006) *The systematic literature review method: trials and tribulations of electronic database searching at doctoral level*. SAGE publications, Ltd. London. 2-16.

*Pretorius G H, & Bester M, (2009) Abused Women in South Africa who Kill their Intimate Male Partners: A Psychological Exploration. *Journal of Psychology in Africa*, 19:3, 371-377.

*Pretorius G H, & Botha A-S, (2006) The Cycle of Violence and Abuse in Women Who Kill an Intimate Male Partner: A Biographical Profile. *South African Journal of Psychology*, 39(2), 242-252.

Rienecker L, Stray-Jørgensen P, (2002) *Att skriva en bra uppsats*. Malmö, Liber AB.

*Roberts A, (1996) Battered women who kill: A comparative study of incarcerated participants with a community sample of battered women. *Journal of Family violence*, 11(3), 291-304.

Serran G, & Firestone P, (2004) Intimate partner homicide: a review of the male proprietariness and the self- defense theories. *Aggression and Violent behaviour*, 9, 1-15.

Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, (2014) Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården en handbok. Molnlycke, Elanders Sverige AB.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, (2017) *Litteratursökning*.
>https://www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/sbushandbok_kapitel04.pdf<
PDF (2019-04-12)

Stout D, (1991) Women who kill: offenders or defenders? *Women and social work, Inc*, 6, 4 8-22

Suonpää K, Savolainen J, (2019) When a woman kills her man: gender and victim precipitation in homicide. *Journal of interpersonal violence*, 00 (0) 1-16.

Sutherland E H, Cressey D R & Luckenbill D F, (1992) *Principles of criminology*. New York, General Hall.

Trägårdh K, Nilsson T, Granath S, Sturup J, (2016) A Time Trend Study of Swedish Male and Female Homicide Offenders from 1990 to 2010. *International Journal of Forensic Mental Health*, 15:2, 125-135.

Tyson D, Kirkwood D, McKenzie M, (2017) Family Violence in Domestic Homicides: A Case Study of Women Who Killed Intimate Partners Post-Legislative Reform in Victoria, Australia. *Violence against women*, 23 (5) 559–583.

Walldén M, (1999) *Kvinnors brottslighet*. Brottsförebyggande rådet, rapport 1999:15, Stockholm, Fritzes.

Walker A. E. L, (1984) *The battered woman syndrome*. New York, NY, Springer Publishing Company, LLC

Walker A. E. L, (1979) *The battered woman*. New York, NY, Harper and Row.

Weizmann-Henelius G, Grönroos M, Putkonen H, Eronen M, Lindberg N, Häkkänen-Nyholm H, (2012) Gender-Specific Risk Factors for Intimate Partner Homicide—A Nationwide Register-Based Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 27 (8) 1519–1539

WHO, Pan American Health Organization (PAHO), (2012) *Intimate partner violence Understanding and addressing violence against women*.
>https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/rhr12_36/en/<
PDF (2019-04-11)

Wilson M, Johnson H, Daly M, (1995) Lethal and nonlethal violence against wives. *Canadian Journal of Criminology*, 37(3), 331-361.

Wolfgang M E, (1957) Victim precipitated criminal homicide. *The journal of criminal law, Criminology, and police science*, 48 (1), 1-11.

Yourstone J, (2008) *Violent female offenders: Facts and preconceptions*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.

BILAGOR

Bilaga 1. Kvalitetskriterier för kvalitativa artiklar

Hög ++++	Måttlig +++	Låg ++	Mycket låg +
Pretorius G H, & Botha A- S, (2006)	Grant A C, (1995)		
Hesselink A & Dastile P, (2016)	Pretorius G, & Bester M, (2009)		
Roberts R A, (1996)	Adinkrah M, (2007)		
	Adinkrah M, (2000)		
	Foster A L, Veale M C, Fogel I C, (1989)		

Bilaga 2. Kvalitetskriterier för kvantitativa artiklar

Stark	Måttlig	Svag
Bourget D M D, Gagne P, (2012)	Kim B, Titteringt on B V, Kim Y, Wells B W, (2010)	

Bilaga 3. Kvalitetskriterier för artiklar med mixade metoder

Stark	Måttlig	Svag
Moen E, Nygren L & Edin K, (2016)	Kirkwood D, (2003)	

Bilaga 4. Sökschema

Databas och datum	Sökord	Antal träffar	Lästa titlar	Lästa abstrakt	Lästa artiklar	Artiklar som valdes ut, n=
PsycINFO, 8 maj 2019	Sökblock 1# (<i>"Women who kill" OR "female criminal*" OR "female offender*" OR "female murderer*" OR "female killer*" OR female perpetrators</i>)	9,571				
	Sökblock 2# (<i>homicide* OR murder* OR killing*</i>)	17,621				
	Sökblock 3# (<i>Partner* OR spouse* OR husband* OR boyfriend*</i>)	39,460				
	Kombinerade sökblock: 1# AND 2# AND 3#	282	282	271	14	2
PsycINFO, 8 maj 2019	Sökblock 1# (<i>"female criminal*" OR "female offender*" OR "Women</i>	2,429				

	<i>who kill" OR "female murderer*" OR "female killer*")</i>					
	Sökblock 2# <i>(homicide* OR murder* OR killing*)</i>	17,621				
	Sökblock 3# <i>(Partner* OR spouse* OR husband* OR boyfriend*)</i>	139,460				
	Kombinerade sökblock: 1# AND 2# AND 3#	105	105	101	19	8
ASSIA, 9 maj 2019	Sökblock 1# <i>("female criminal*" OR "female offender*" OR "Women who kill" OR "female murderer*" OR "female killer*")</i>	1,251				
	Sökblock 2# <i>(homicide* OR murder* OR killing*)</i>	16,118				
	Sökblock 3# <i>(Partner* OR spouse* OR husband* OR boyfriend*)</i>	104,657				
	Kombinerade sökblock:	180	180	180	3	1

	1# AND 2# AND 3#					
Web of science core collection, 9 maj 2019	Sökblock 1# (<i>"female criminal*"</i> OR <i>"female offender*"</i> OR <i>"Women who kill"</i> OR <i>"female murderer*"</i> OR <i>"female killer*"</i>)	972				
	Sökblock 2# (<i>homicide*</i> OR <i>murder*</i> OR <i>killng*</i>)	19,175				
	Sökblock 3# (<i>Partner*</i> OR <i>spouse*</i> OR <i>husband*</i> OR <i>boyfriend*</i>)	133,239				
	Kombinerade sökblock: 1# AND 2# AND 3#	48	48	39	3	1

QUALITY ASSESSMENT TOOL FOR QUANTITATIVE STUDIES

COMPONENT RATINGS

A) SELECTION BIAS

(Q1) Are the individuals selected to participate in the study likely to be representative of the target population?

- 1 Very likely
- 2 Somewhat likely
- 3 Not likely
- 4 Can't tell

(Q2) What percentage of selected individuals agreed to participate?

- 1 80 - 100% agreement
- 2 60 - 79% agreement
- 3 less than 60% agreement
- 4 Not applicable
- 5 Can't tell

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK
See dictionary	1	2	3

B) STUDY DESIGN

Indicate the study design

- 1 Randomized controlled trial
- 2 Controlled clinical trial
- 3 Cohort analytic (two group pre + post)
- 4 Case-control
- 5 Cohort (one group pre + post (before and after))
- 6 Interrupted time series
- 7 Other specify _____
- 8 Can't tell

Was the study described as randomized? If NO, go to Component C.

- No
- Yes

If Yes, was the method of randomization described? (See dictionary)

- No
- Yes

If Yes, was the method appropriate? (See dictionary)

- No
- Yes

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK
See dictionary	1	2	3

C) CONFOUNDERS

(Q1) Were there important differences between groups prior to the intervention?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

The following are examples of confounders:

- 1 Race
- 2 Sex
- 3 Marital status/family
- 4 Age
- 5 SES (income or class)
- 6 Education
- 7 Health status
- 8 Pre-intervention score on outcome measure

(Q2) If yes, indicate the percentage of relevant confounders that were controlled (either in the design (e.g. stratification, matching) or analysis)?

- 1 80 – 100% (most)
- 2 60 – 79% (some)
- 3 Less than 60% (few or none)
- 4 Can't Tell

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK
See dictionary	1	2	3

D) BLINDING

(Q1) Was (were) the outcome assessor(s) aware of the intervention or exposure status of participants?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

(Q2) Were the study participants aware of the research question?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK
See dictionary	1	2	3

E) DATA COLLECTION METHODS

(Q1) Were data collection tools shown to be valid?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

(Q2) Were data collection tools shown to be reliable?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK
See dictionary	1	2	3

F) WITHDRAWALS AND DROP-OUTS

(Q1) Were withdrawals and drop-outs reported in terms of numbers and/or reasons per group?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell
- 4 Not Applicable (i.e. one time surveys or interviews)

(Q2) Indicate the percentage of participants completing the study. (If the percentage differs by groups, record the lowest).

- 1 80 - 100%
- 2 60 - 79%
- 3 less than 60%
- 4 Can't tell
- 5 Not Applicable (i.e. Retrospective case-control)

RATE THIS SECTION	STRONG	MODERATE	WEAK	
See dictionary	1	2	3	Not Applicable

G) INTERVENTION INTEGRITY

(Q1) What percentage of participants received the allocated intervention or exposure of interest?

- 1 80 - 100%
- 2 60 - 79%
- 3 less than 60%
- 4 Can't tell

(Q2) Was the consistency of the intervention measured?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

(Q3) Is it likely that subjects received an unintended intervention (contamination or co-intervention) that may influence the results?

- 4 Yes
- 5 No
- 6 Can't tell

H) ANALYSES

(Q1) Indicate the unit of allocation (circle one)

community organization/institution practice/office individual

(Q2) Indicate the unit of analysis (circle one)

community organization/institution practice/office individual

(Q3) Are the statistical methods appropriate for the study design?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

(Q4) Is the analysis performed by intervention allocation status (i.e. intention to treat) rather than the actual intervention received?

- 1 Yes
- 2 No
- 3 Can't tell

GLOBAL RATING**COMPONENT RATINGS**

Please transcribe the information from the gray boxes on pages 1-4 onto this page. See dictionary on how to rate this section.

A	SELECTION BIAS	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
B	STUDY DESIGN	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
C	CONFOUNDERS	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
D	BLINDING	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
E	DATA COLLECTION METHOD	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
F	WITHDRAWALS AND DROPOUTS	STRONG	MODERATE	WEAK
		1	2	3
				Not Applicable

GLOBAL RATING FOR THIS PAPER (circle one):

1	STRONG	(no WEAK ratings)
2	MODERATE	(one WEAK rating)
3	WEAK	(two or more WEAK ratings)

With both reviewers discussing the ratings:

Is there a discrepancy between the two reviewers with respect to the component (A-F) ratings?

No Yes

If yes, indicate the reason for the discrepancy

1	Oversight
2	Differences in interpretation of criteria
3	Differences in interpretation of study

Final decision of both reviewers (circle one):

1	STRONG
2	MODERATE
3	WEAK

Bilaga 6. Kvalitetsgranskningsmall för kvalitativa artiklar.

A. Syftet med studien?

.....

Vilken kvalitativ metod har använts?

.....

Är designen av studien relevant för att besvara frågeställningarna?

Ja Nej

B. Undersökningsgruppen

Är urvalskriterier för undersökningsgruppen tydligt beskrivna?

(Inklusions- och exklusionskriterier ska vara beskrivna.)

Ja Nej

Var genomfördes undersökningen?

.....

Urval – finns det beskrivet var, när och hur undersökningsgruppen kontaktades?

.....

Vilken urvalsmetod användes?

Strategiskt urval

Snöbollsurval

Teoretiskt urval

Ej angivet

Beskriv undersökningsgruppen (ålder, kön, social status samt annan relevant demografisk bakgrund).

.....

Är undersökningsgruppen lämplig?

Ja Nej

C. Metod för datainsamling

Är fältarbetet tydligt beskrivet (var, vem och i vilket sammanhang datainsamling skedde)?

Ja Nej

Beskriv:

.....

Beskrivs metoderna för datainsamling tydligt (vilken typ av frågor användes etc.)?

Beskriv:

.....

Ange datainsamlingsmetod:

- ostrukturerade intervjuer
- halvstrukturerade intervjuer
- fokusgrupper
- observationer
- video/bandinspelning
- skrivna texter eller teckningar

Är data systematiskt samlade (finns intervjuguide/studieprotokoll)?

Ja Nej

D. Dataanalys

Hur är begrepp, teman och kategorier utvecklade och tolkade?

.....

Ange om:

- teman är utvecklade som begrepp
- det finns episodiskt presenterade citat
- de individuella svaren är kategoriserade och bredden på kategorierna är beskrivna
- svaren är kodade

Resultatbeskrivning:

.....

.....

Är analys och tolkning av resultat diskuterade?

Ja Nej

Är resultaten trovärdiga (källor bör anges)?

Ja Nej

Är resultaten pålitliga (undersökningens och forskarens trovärdighet)?

Ja Nej

Finns stabilitet och överensstämmelse (är fenomenet konsekvent beskrivet)?

Ja Nej

Är resultaten återförda och diskuterade med undersökningsgruppen?

Ja Nej

Är de teorier och tolkningar som presenteras baserade på insamlade data (finns citat av originaldata, summering av data medtagna som bevis för gjorda tolkningar)?

Ja Nej

E. Utvärdering

Kan resultaten återkopplas till den ursprungliga forskningsfrågan?

Ja Nej

Stöder insamlade data forskarens resultat?

Ja Nej

Har resultaten klinisk relevans?

Ja Nej

Diskuteras metodologiska brister och risk för bias?

Ja Nej

Finns risk för bias?

Ja Nej

Vilken slutsats drar författaren?

.....

.....

Håller du med om slutsatsen?

Ja Nej

Om nej, varför inte?

.....

Ska artikeln inkluderas?

Ja Nej